

Datum 9-4-2018

Geacht raadslid,

Onlangs bent u geïnstalleerd als raadslid van uw gemeente. Graag wil ik u, namens de Dierenbescherming, feliciteren met uw nieuwe functie als volksvertegenwoordiger. U gaat een drukke en fascinerende periode tegemoet waarin u met zeer veel uiteenlopende aandachtspunten zult worden geconfronteerd. De landelijke politiek heeft eerder besloten, dat veel onderwerpen gedecentraliseerd behandeld dienen te worden. Dat is enerzijds een goede ontwikkeling, maar anderzijds worden de dossiers iedere termijn een beetje dikker, hetgeen betekent, dat u in sommige gevallen keuzes zult moeten maken. De steeds mondiger wordende burger zal aandacht vragen voor belangrijke zaken: aandacht voor veiligheid; voor werk; aandacht voor armoede, en een schone gemeente met schone lucht; aandacht voor ouderen, en aandacht voor een prettige manier van met elkaar samenleven. Niet in de laatste plaats vinden burgers dierenwelzijn van zeer groot belang, ongeacht of het gaat over in het wild levende dieren in nood, of over hoe een eigenaar verantwoord met zijn dier hoort om te gaan. Uitrenplekken voor honden zijn belangrijk, net als chipacties voor katten. Of het door een eigenaar laten opruimen van hondenpoep. Het is van belang dat uw gemeente op een verantwoorde wijze uitvoering geeft aan de wettelijke taak zwervend aangetroffen dieren van straat te halen en op te vangen. En door aan de voorkant maatregelen te nemen om te voorkomen dat dieren zwervend op straat terecht komen.

De Dierenbescherming is in samenwerking met diverse dierenwelzijnsorganisaties in overleg met uw gemeente over de realisatie van een nieuw regionaal diercentrum. In het centrum zal een groot deel van de gemeentelijke wettelijke taken op het vlak van dierenwelzijn worden uitgevoerd. De noodzaak tot een nieuwe locatie is groot. Daarnaast zal de voorziene samenwerking tussen meerdere dierenwelzijnsorganisaties in het nieuwe pand de keten van dierenhulp ten goede komen. Wij hopen dat de regiogemeenten hier in de coalitiebespreking aandacht voor hebben en er in de komende raadsperiode een regionaal diercentrum gerealiseerd kan gaan worden.

De Dierenbescherming wil u, met behulp van de twee toegevoegde documenten graag behulpzaam zijn bij het geven van antwoorden op diverse vragen over dieren en dierenwelzijn. Het 'inspiratiedocument' bevat een groot aantal onderwerpen op een speelse en snel leesbare wijze in woord en beeld gebracht. De 'Nota Aanbevelingen' gaat iets dieper in op de diverse onderwerpen. Op de landelijke website is via een verkorte link: www.dierenbescherming.nl/gemeente een filmpje te vinden als inspiratie voor het Gemeentelijke Dierenwelzijnsbeleid.

Mocht u vragen en opmerkingen hebben, of mocht u mij of -een van mijn collega's- willen spreken, sta ik u graag te woord. Mijn e-mailadres is marije.smeenk@dierenbescherming.nl. Mijn telefoonnummer is 06-24753858.

Met vriendelijke groet,

Marije Smeenk

Lobbyist Dierenbescherming regio Noordwest

GEMEENTE EN DIEREN

2018-2021

Voorwoord

Dierenwelzijn lijkt voor velen een klein onderwerp. Op het grote toneel van de Europese politiek is dit wellicht waar, maar hoe kleiner de politieke schaal, hoe belangrijker het dier wordt. Op gemeentelijk niveau is het dier onderdeel van de dagelijkse gang van zaken van vrijwel elke burger. Of het nou een hond in het park is, een kat op een motorkap, een eend in het water, een rat bij het afval of een vlinder in de tuin: er zijn veel dieren die het leven in de gemeente geur en kleur geven.

Het is helaas een feit dat niet voor iedere burger het leven met of in de omgeving van een dier even prettig is. Er zijn burgers die zelf dieren bezitten. Zij lopen wel eens tegen ongemakken aan, zoals het gebrek aan uitlaatplaatsen, het betalen van belasting of het creëren van een schuilstal voor hun koe of paard. Er zijn ook burgers die te maken hebben met dieren die zij niet bezitten. Dit kunnen de (landbouw)huisdieren van andere burgers zijn of dieren die in het wild leven. Deze burgers kunnen ratten, duiven, mestgeur, hondenpoep of miauwende katten als overlast ervaren. In veel gevallen kan met zorgvuldig en diergericht beleid eventuele overlast tot een minimum worden beperkt. Op deze wijze kan de gemeente precies die rol spelen die zij behoort te vervullen, namelijk de zorgplicht voor al haar inwoners. En ja, daar zijn de dieren ook onderdeel van.

In 'Gemeenten en Dieren' – dat geïnspireerd is door de Agenda Dieren van de gemeente Amsterdam - beschrijft de Dierenbescherming het minimale beleidskader waaraan gemeenten behoren te voldoen. De benoemde onderwerpen zijn eenvoudig door te voeren en logisch en begrijpelijk voor het merendeel van de burgers. 'Gemeenten en Dieren' is een mooie opwaartse stap richting het creëren van een moderne en beschaafde maatschappij waarin mens en dier zo goed mogelijk in harmonie samenleven.

Colofon

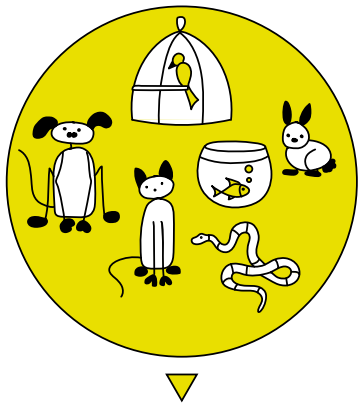
Redactie: Groep Programma's en Lobby, Piko Fieggen
Illustraties: Tyra van Mossevelde, Studie Mosgroen
Vormgeving: Marcia Maul

Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
Regulusweg 11
Postbus 85980
2508 CR Den Haag
T 088 - 811 30 00
www.dierenbescherming.nl

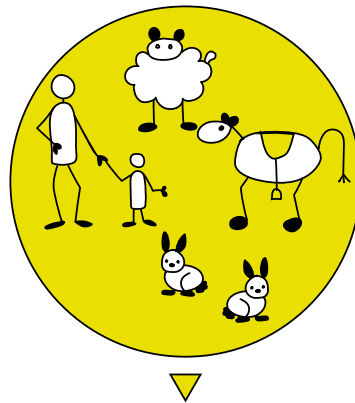
GEMEENTE EN DIEREN

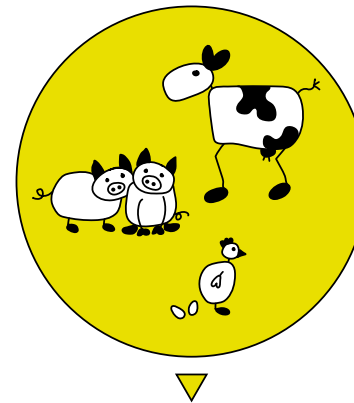
HUISDIEREN

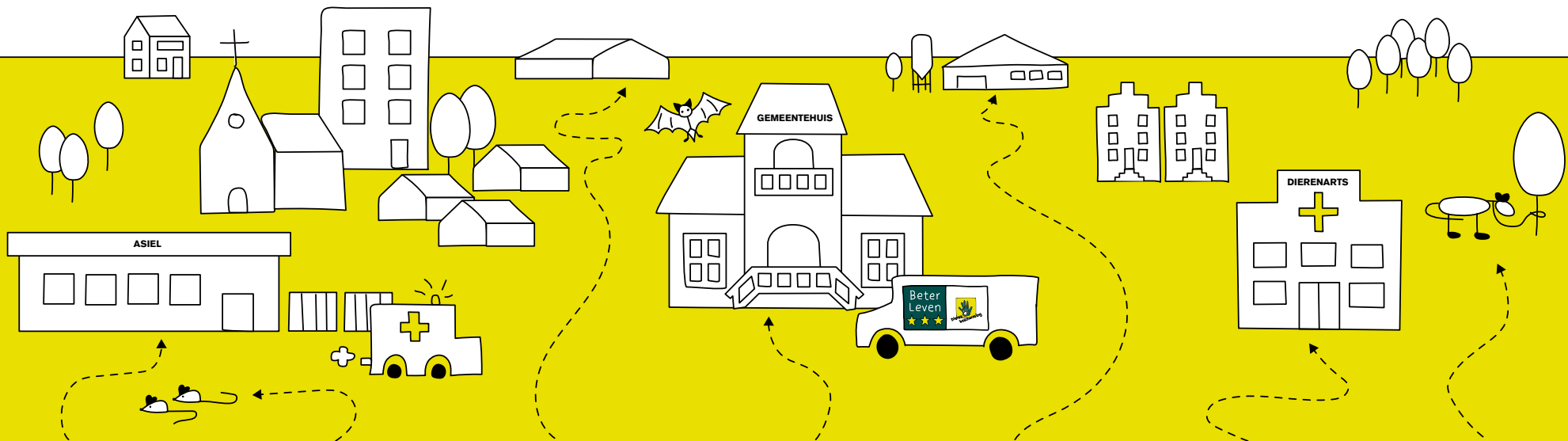
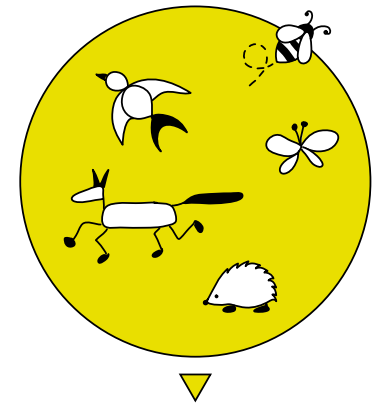
RECREATIEDIEREN

LANDBOUWHUISDIEREN

IN HET WILD LEVENDE DIEREN

Opvang/asiel

Verantwoorde opvang
en herplaatsing

Overlast

Diervriendelijk beleid
plaagdieren

Kinderboerderij

Geborgd dierenwelzijn
en goede educatie

Wild dier in gebouw

Diervriendelijke inrich-
ting openbare ruimte
en gebouwen

Veestail

Extra eisen en
controle brandveilig-
heid stallen

Dierenarts

Minima worden
ondersteund voor
noodzakelijke zorg

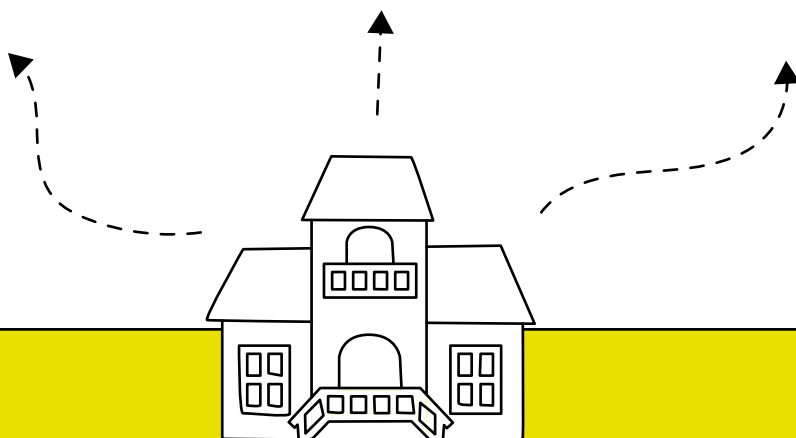
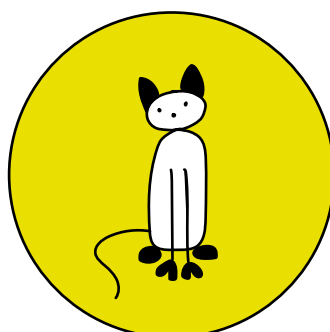
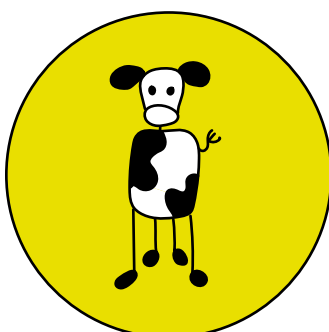
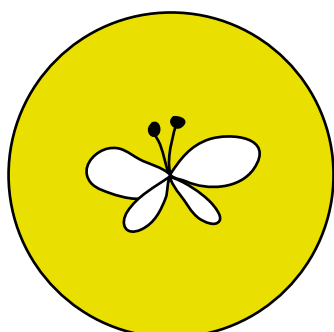
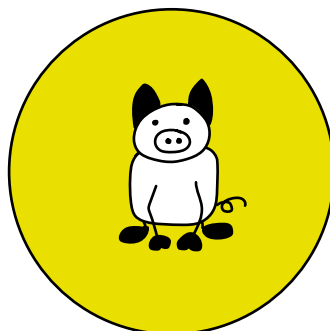
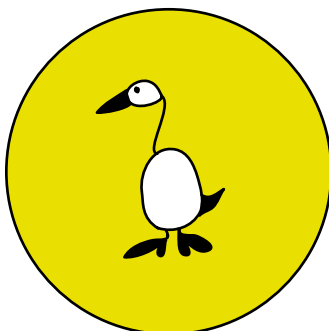
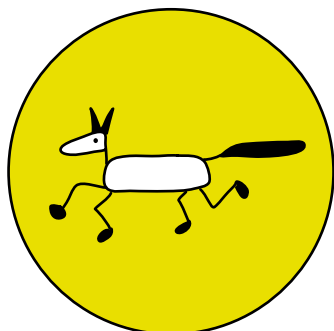
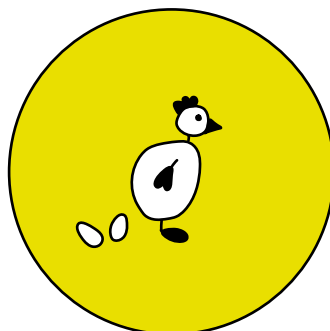
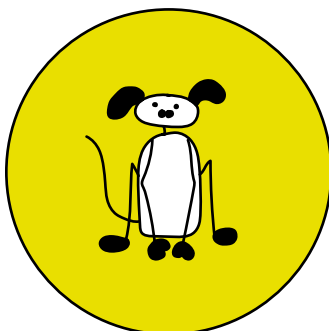
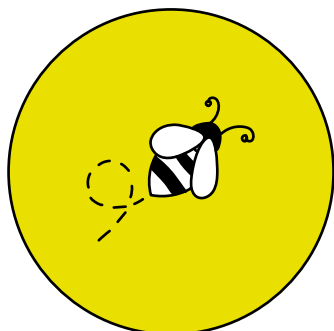
Handhaving

Voldoende kennis,
kunde en inzet voor
aankpak dierenleed

Inhoudsopgave

DE GEMEENTE EN HAAR DIEREN	5
Het dier	6
• Wat is dierenwelzijn?	6
• Welke dieren leven in de gemeente?	6
• Hoe denkt men over dieren?	6
De gemeente	7
• Wat is de wettelijke verantwoordelijkheid?	7
• Wat is de maatschappelijke rol?	7
• Hoe wordt de rol vormgegeven?	7
HET GEHOUDEN DIER	8
Voorkomen dierenleed	9
• Voorlichting	9
• Zorgondersteuning voor hulpbehoevenden	9
• Verkopen of tentoonstellen van dieren op markten	9
• Diervriendelijke consumptie	9
Verantwoord bezit	10
• Registratie	10
• Honden in openbare ruimten	10
• Kinderboerderijen	10
• Ruitersporen	10
• Schuilstallen	11
• Veestallen	11
Evenementen	12
• Vuurwerk	12
• Evenementen met dieren	12
Dieren in nood	13
• Opvang van huisdieren	13
• Vervoer van dieren	13
• Rampenplan	13
HET IN HET WILD LEVENDE DIER	14
Verantwoord samenleven	15
• Ruimtelijke ingrepen	15
• Jacht, schadebestrijding en faunabeheer	15
• Verwilderde katten	15
• Hengelsport	16
• Vuurwerk en ballonnen	16
• Evenementen in de buitenlucht	16
Kennis over het wilde dier	17
• Verzamelen	17
• Delen	17
Incidenten	17
• Extreme weersomstandigheden	17
• Gewonde dieren	17

DE GEMEENTE EN HAAR DIEREN

HET DIER

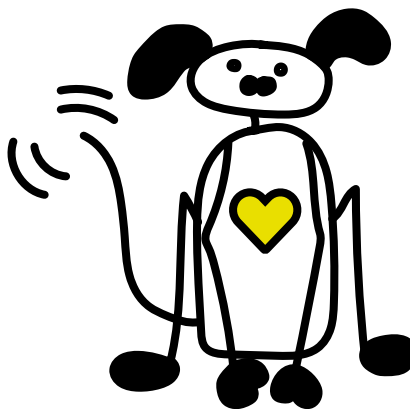
Wat is dierenwelzijn?

Er zijn vele definities opgesteld van het begrip dierenwelzijn. De meest bruikbare is wellicht de volgende: “een toestand van fysieke en psychische harmonie van het dier met zichzelf en de omgeving” (Lorz 1973). In deze definitie komen drie aspecten van dierenwelzijn naar voren, die steeds meer als gemeengoed worden beschouwd: de subjectieve ervaringen van het dier (gevoelens), het biologisch functioneren (gezondheid) en het kunnen uiten van natuurlijk (soortspecifiek) gedrag. Van de drie aspecten van het begrip dierenwelzijn vormen de gevoelens van het dier zelf het belangrijkste aspect. Bij het vaststellen van dierenwelzijn dient men zoveel mogelijk uit te gaan van wat van belang is voor de dieren. Welzijn is daarom de kwaliteit van leven zoals het wordt ervaren door de dieren zelf.

In de Wet dieren wordt het begrip dierenwelzijn als volgt omschreven:
“Dieren dienen gevrijwaard te zijn van dorst, honger, onjuiste voeding, fysiek en fysiologisch ongerief, pijn, verwonding of ziekten, angst en chronische stress en dieren moeten een normaal soorteigen gedrag kunnen vertonen.”

Welke dieren leven in de gemeente?

Burgers houden verschillende gezelschapsdieren, zoals honden, katten en konijnen. In het buitengebied en op enkele plaatsen binnen de bebouwde kom bevinden zich landbouwhuisdieren, zoals varkens en koeien. In laboratoria van bijvoorbeeld bedrijven of ziekenhuizen bevinden zich proefdieren. De grootste groep, ook in stedelijke gemeenten, wordt gevormd door in het wild levende dieren zoals vogels en muizen.

Er is een belangrijk verschil tussen gehouden en in het wild levende dieren. Waar wilde dieren in principe vrij zijn om te gaan en staan waar ze willen, zijn de gehouden dieren vaak beperkt in hun bewegingsruimte en keuzes. Het is voor een gemeente goed om dit onderscheid te maken.

Hoe denkt men over dieren?

Er wordt nogal verschillend over dieren gedacht. Waar de een dol is op honden, bekijkt een ander hem met argusogen. En waar de een ratten verafschuwt, houdt de ander ze als huisdieren. De houding van mensen ten opzichte van dieren is vaak verbonden aan de voor- of nadelen die de dieren opleveren. Ofwel: hoe meer voordeel voor mensen, hoe meer affectie en tolerantie dieren krijgen. Omgekeerd geldt ook dat zodra een dier overlast geeft of in botsing komt met de belangen van de mens de tolerantie afneemt.

DE GEMEENTE

Wat is de wettelijke verantwoordelijkheid?

Gemeenten zijn medeverantwoordelijk voor dieren binnen hun grenzen. De gemeente draagt een zorgplicht voor deze dieren, zodra blijkt dat er niet meer voor ze gezorgd wordt. De bevoegdheden van de gemeente op het gebied van dierenwelzijn zijn echter beperkt, omdat de nationale regels vaak leidend zijn. Dit neemt niet weg dat gemeenten wel degelijk mogelijkheden hebben om een positieve impact op dierenwelzijn te hebben. Via de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en de Wet aanpak overlast heeft de gemeente in ieder geval de mogelijkheden om via de wet het één en ander aan dierenwelzijn af te dwingen.

Wat is de maatschappelijke rol?

Een gemeente zonder dieren zou minder levendig en veelzijdig zijn en zou zelfs een saaie uitstraling krijgen. Alle dieren, zowel huisdieren als in het wild levende dieren, verdienen dan ook zorg en aandacht. Daar is iedereen het over eens, welke levens-overtuiging ook wordt aangehangen.

De gemeente is mede verantwoordelijk voor de dieren binnen haar grenzen. Veel van haar besluiten en handelingen zijn van invloed op het welzijn van dieren. Om die reden is het van belang dat de gemeente in haar beleid aandacht besteedt aan dierenwelzijn en een diervriendelijk beleid opstelt. Op deze wijze draagt zij bij aan het behouden en, waar nodig en gewenst,

verbeteren van het welzijn van zowel gehouden dieren als in het wild levende dieren binnen haar gemeentegrenzen.

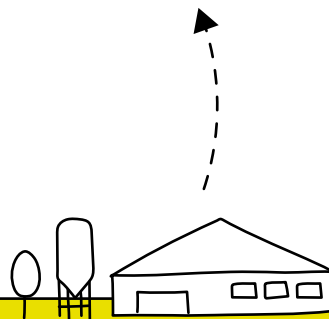
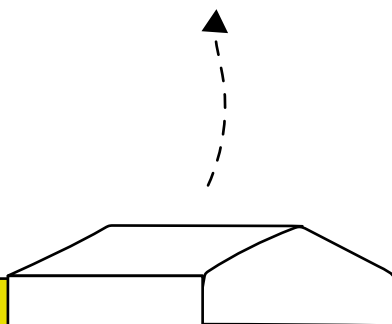
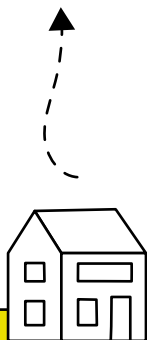
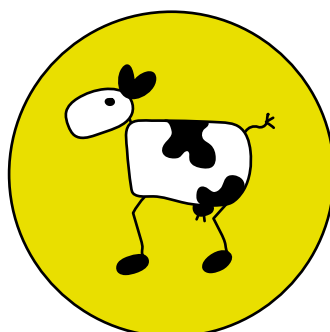
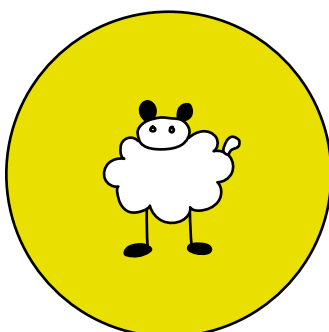
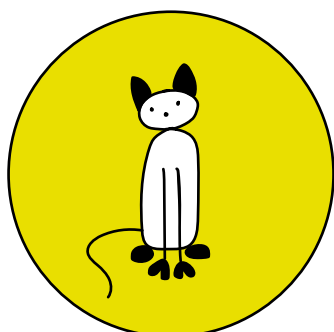
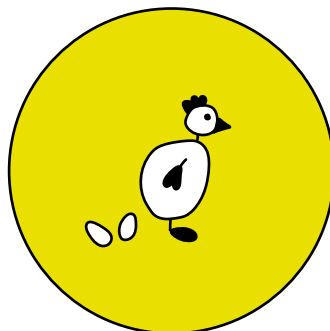
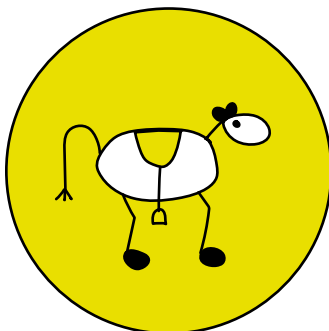
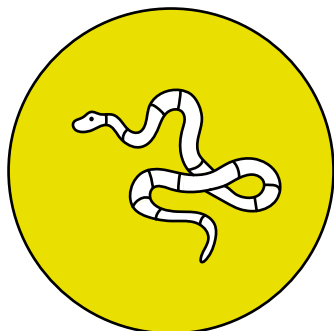
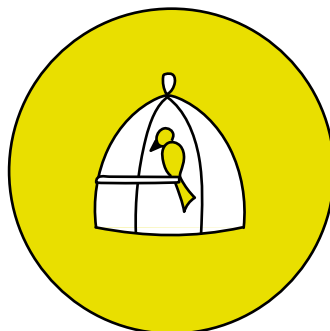
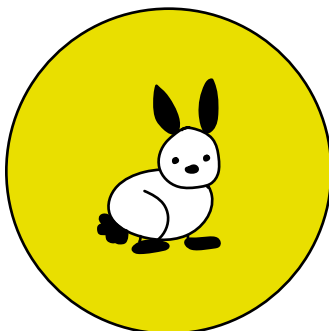
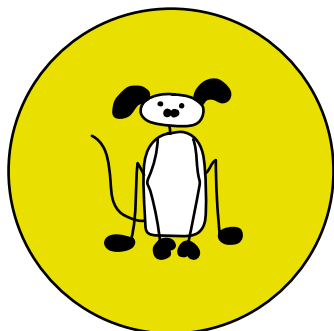
Hoe wordt de rol vorm gegeven?

Door middel van het signaleren van trends en het opstellen van een eenduidig beleid met een preventief karakter, geeft de gemeente vorm aan haar wettelijke en maatschappelijke rol ten aanzien van de dieren binnen haar grenzen. Daarnaast beïnvloedt de gemeente het denken en handelen van haar burgers en pakt het daarmee een actieve rol om onnodige aantasting van dierenwelzijn te voorkomen. Bij enige twijfel krijgt het dier het voordeel.

Het gemeentelijke beleid wordt actueel gehouden volgens de nationale regelgeving. De burgers van de gemeente kennen dit beleid en de gemeente is op de hoogte van de mening van haar burgers over dit beleid.

Op het gebied van opvang, noodhulp, voorlichting en preventieve projecten zoekt de gemeente actief partners in het maatschappelijk veld. Via samenwerking en ondersteuning van elkaars activiteiten kan er kwalitatief een betere en duurzamere invulling worden gegeven aan het gemeentelijk beleid.

HET GEHOUDEN DIER

VOORKOMEN VAN DIERENLEED

Het gehouden dier heeft diverse vormen, maten en doeleinden. Zo worden er dieren gehouden ten behoeve van gezelschap, voor de productie van dierlijk materiaal en ter vermaak van mensen.

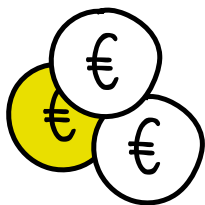
Het voorkomen van dierenleed heeft ook een breder maatschappelijk doel omdat het vaak gepaard gaat met mensenleed. Iemand die niet goed voor zijn dier zorgt, blijkt in de praktijk vaak ook niet goed voor zichzelf en anderen te zorgen. In het geval van mishandeling van dieren blijkt er ook een verband te bestaan met huiselijk geweld, zoals partner- en kindermishandeling. Het signaleren van mishandelde of verwaarloosde dieren is dan niet altijd preventief van aard voor het dier, maar wellicht wel voor het gezin dat erachter zit.

Voorlichting

De meeste vormen van dierenleed komen niet voort uit een kwade intentie, maar door onkunde die vaak voortvloeit uit het gebrek aan kennis over het dier en reflectie op het eigen handelen. Via voorlichting kan de gemeente een belangrijke rol vervullen in het faciliteren van de mogelijkheden om meer kennis en kunde ten aanzien van het gehouden dier te verwezenlijken.

Zorgondersteuning voor hulpbehoevenden

Huishoudens met een minimuminkomen trekken vaak in een laat stadium of soms zelfs niet aan de bel als zij de dierenarts niet meer kunnen betalen. Het gevolg is dat huisdieren niet de juiste medische zorg ontvangen, soms gedumpt worden of naar een opvangcentrum worden gebracht. Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn is het van belang dat huisdieren altijd de beschikking hebben over de noodzakelijke zorg. Voor huishoudens

met een minimuminkomen mag een gebrek aan financiële middelen geen reden zijn om een dierenarts niet of te laat te consulteren. De gemeente heeft beleid ingericht om minima te ondersteunen in de noodzakelijke zorg voor hun huisdier.

Naast de minima kunnen ook ouderen zorgbehoevend worden ten aanzien van hun huisdier. In het geval van verhuizing naar een verzorgingsinstelling of verminderde mobiliteit is er vaak ook een huisdier waarvoor de situatie verandert.

Verkopen of tentoonstellen van dieren op markten

Het verkopen van dieren op fysieke markten komt het dierenwelzijn niet ten goede en werkt impulsaankopen in de hand, wat inhoudt dat mensen niet voldoende zijn voorbereid op het samenleven met een huisdier. De tijds- en geldinvestering vallen bijvoorbeeld tegen, of het dier is meer of minder actief dan verwacht. Het gevolg is dat men het dier verwaarloost, dumpst of afstaat aan een dierenopvangcentrum. De gemeente ontmoedigt daarom de verkoop en tentoonstelling van levende dieren op markten.

Diervriendelijke consumptie

Dierlijke producten als vlees, eieren en zuivel komen veelal voort uit de intensieve veehouderij, waar het welzijn van de dieren beperkt is. Minder en kwalitatief beter eten van deze producten zal bijdragen aan een afname van de omvang van de intensieve veehouderij. De gemeente hanteert daarom een diervriendelijker consumptiebeleid: liever geen vlees, eieren en zuivel. Indien het wel wordt genuttigd, dan graag minder en beter. Met beter wordt biologisch en/of het Beter Leven keurmerk bedoeld.

VERANTWOORD BEZIT

Registratie

Voor honden in Nederland is chipregistratie sinds 1 april 2013 verplicht gesteld. Deze verplichting geldt nog niet voor katten of andere huisdieren. Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn is het echter wel wenselijk om ook de andere huisdieren te chippen. Om te beginnen met de dieren die veelal zwervend worden aangetroffen, namelijk katten en konijnen. Huisdieren die voorzien zijn van een chipregistratie kunnen namelijk gemakkelijker worden herenigd met hun eigenaar. Tevens zal een eigenaar, als zijn

huisdier via een chip aan hem te linken is, wel twee keer nadenken alvorens hij een dier dumpst of achterlaat. De gemeente stimuleert via chip-acties het chippen en registreren van huisdieren.

Honden in openbare ruimten

Met regelmaat betreden honden de openbare ruimte. Daar kunnen zij voor vermaak en overlast zorgen. Een goed hondenbeleid resulteert in beter gedrag van hond en eigenaar, evenals een hoger acceptatieniveau van de omwonenden. De gemeente hanteert daarom een specifiek hondenbeleid dat zowel voorziet in een beter welzijn van de

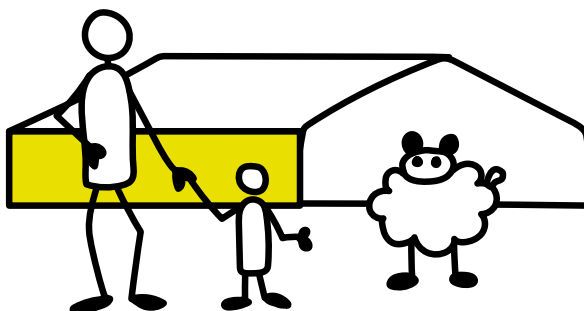
hond, als in een vermindering van overlast voor burgers.

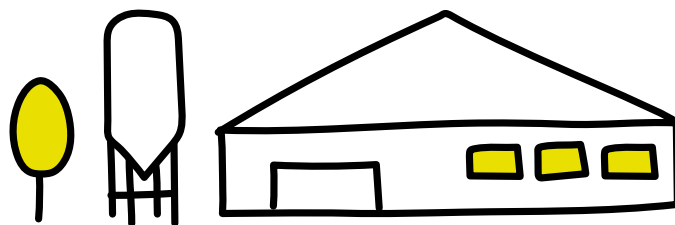
Kinderboerderijen

Kinderboerderijen en stadsboerderijen hebben een educatieve en recreatieve functie. Kinderen en volwassenen kunnen er spelenderwijs kennisnemen van dieren en leren hoe ze met dieren om horen te gaan. Het is dan uiteraard wel zaak dat de kinderboerderijen hier zo goed mogelijk invulling aangeven, zonder dat dit ten koste gaat van het welzijn en de gezondheid van de dieren en de bezoekers. De gemeente stelt daarom als voorwaarde bij vergunningverlening en/of subsidie eisen aan de invulling van de educatieve functie en de huisvesting van de dieren op een kinderboerderij.

Ruiterpaden

Paardrijden is een hobby die overal in Nederland wordt uitgeoefend. Niet elke manege heeft echter voldoende buitenruimte om paarden en ruiters de nodige beweging en avontuur te bieden. Ruiterpaden en veilige routes richting deze paden zijn daarom een verrijking voor mens en dier. De gemeente beslist over de aanwezigheid van ruiterpaden en kan in samenwerking met de maneges op zoek gaan naar de beste invulling van deze behoefte.

Schuilstallen

Paarden- en veehouders met buitenruimte voor hun dieren lopen regelmatig tegen het probleem aan dat zij hun dieren geen gepaste schuilmogelijkheden kunnen geven, omdat het plaatsen van een schuilstal door de gemeente vaak in strijd wordt bevonden met het bestemmingsplan. Dit werkt juist een verrommeling van het landschap in de hand, omdat iedereen dan maar provisorische bouwwerken plaatst die nog binnen de beperkte regels vallen. De gemeente laat schuilstallen onder voorwaarden toe en heeft deze randvoorwaarden - zoals omvang, materiaalkeuze en landschappelijk inpassing - in een beleidsnotitie vastgelegd.

Veestallen

De kans dat een stal in brand vliegt is niet zo groot. Gebeurt het wel, dan betekent het vaak een afschuwelijke dood voor de dieren in de stal. En met het steeds groter worden van stallen zijn bij een

enkele brand steeds grotere aantallen dieren slachtoffer. Uit onderzoek blijkt dat kortsluiting in elektrische installaties de belangrijkste oorzaak van stalbranden is. Daarnaast kunnen vonken, die vrijkomen bij lassen en slijpen, verhitte apparaten en andere apparatuur voor brand zorgen. Veel stalbranden ontstaan dus door onwetendheid en onvoorzichtigheid. De gemeente toetst de gebouwen aan de hand van het Bouwbesluit. De nieuwbouweisen zijn op het gebied van brandveiligheid strenger dan die voor bestaande bouw, waar stalbranden voornamelijk voorkomen. De gemeente kan op grond van specifieke omstandigheden in en om de stal extra eisen stellen.

De gemeente voorkomt met behulp van haar bestemmingsplannen de vestiging of uitbreiding van megastallen of niet-grondgebonden veehouderij binnen haar grenzen.

EVENEMENTEN

Vuurwerk

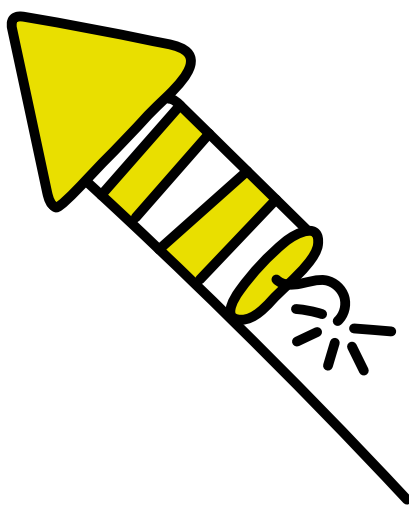
Uit onderzoek blijkt dat alle dieren - zowel in huis, stal en het wild - reageren op vuurwerk. Zo reageert driekwart van de katten angstig op vuurwerk en honden itwee derde. Als dit gegeven gecombineerd wordt met de ervaren overlast door burgers en de kosten die gemoeid zijn om de schade te vergoeden en de vervuiling op te ruimen, dan is er voor de gemeente voldoende reden om actief beleid t.a.v. vuurwerk te hebben.

In dit beleid stuurt de gemeente aan op het inrichten van vuurwerkvrije zones. Met name de gebieden waar zich dieren bevinden – zoals dierenasielen, (kinder) boerderijen en maneges – dienen ontzien te worden. Tevens handhaaft de gemeente deze gebiedsverboden en controleert zij streng op het illegaal afsteken van vuurwerk in de dagen voorafgaand aan oudejaarsdag. Op deze wijze blijft de overlast beperkt tot enkele uren in plaats van weken.

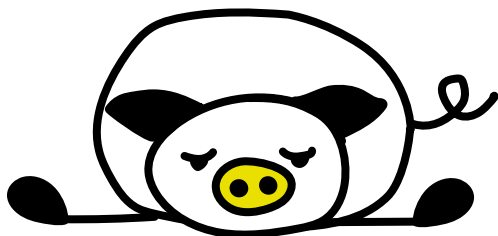
Evenementen met dieren

Er zijn meer evenementen met dieren dan men op het eerste oog zou vermoeden. Denk bijvoorbeeld aan kunst, reclame, promotie-activiteiten, circussen, volksvermaak en tentoonstellingen. Het gebruik van dieren bij evenementen brengt risico voor hun welzijn met zich mee. De dieren dienen namelijk een bepaalde rol te vervullen, of ze nu willen of niet. De omstandigheden van een evenement zijn tevens afwijkend ten opzichte van hun gewoonlijke huisvesting.

Vanwege de risico's ten aanzien van het dierenwelzijn hanteert de gemeente daarom een voorkeursbeleid bij het verlenen van vergunningen voor evenementen waar geen dieren bij betrokken zijn. Het in behandeling nemen en verstrekken van vergunningen voor evenementen is een taak van de gemeente. De regelgeving rond dierenwelzijn en evenementen is een bevoegdheid van de Rijksoverheid. De gemeente kan via een APV (Algemene Plaatselijke Verordening) of een aparte beleidsnota voor dierenwelzijn regels opnemen over het aantal evenementen met dieren dat wordt toegestaan en de verhouding van evenementen met en zonder dieren.

DIEREN IN NOOD

Opvang van huisdieren

Er zijn verschillende redenen waarom huisdieren hun eigenaar verliezen en/of op straat terecht komen. In deze gevallen schiet de nodige zorg voor het dier vaak tekort en komt het welzijn in het gedrang. De gemeente heeft een wettelijke verplichting om gevonden dieren gedurende veertien dagen op te (laten) vangen en ze van plek A naar B te vervoeren. Wanneer de eigenaar zich niet binnen deze termijn meldt, wordt de gemeente eigenaar van het dier en mag zij bepalen wat er met het dier gebeurt.

Er worden door de gemeente duidelijke afspraken gemaakt over de wijze van opvang en de vergoeding van de kosten die daarmee gemoeid zijn. Hierbij houdt de gemeente er rekening mee dat een gevonden dier niet altijd binnen veertien dagen door zijn eigenaar wordt opgehaald. Een nieuw thuis is ook niet altijd even gemakkelijk te vinden. De gemeente kan bijdragen aan de kosten voor deze extra zorg en herplaatsing van het dier door ze voor een periode van vier weken te vergoeden.

Vervoer van dieren

De dierenambulance vervoert zwerfdieren en in het wild levende dieren die gewond of hulpbehoevend zijn aangetroffen. Tevens

haalt de dierenambulance kadavers op.

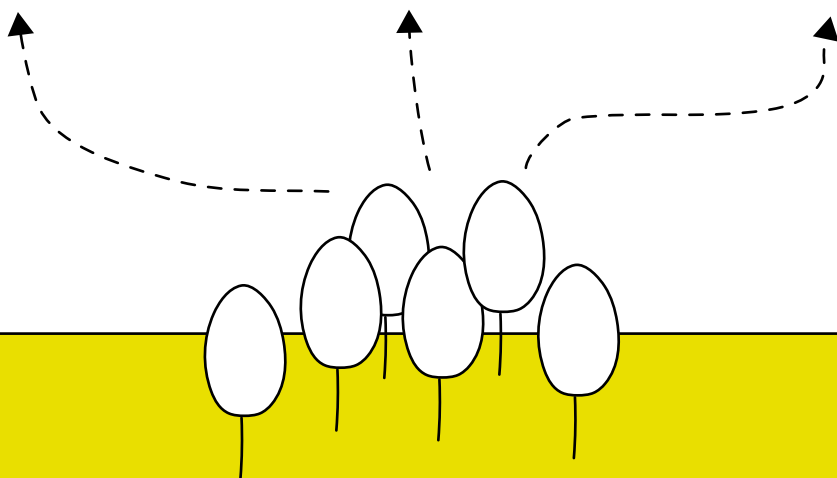
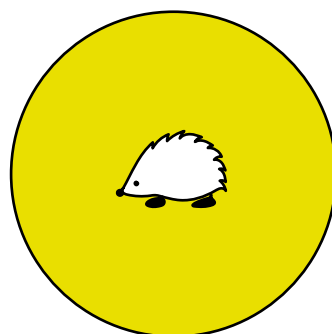
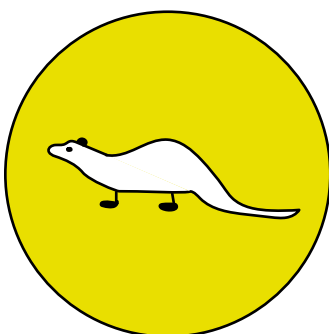
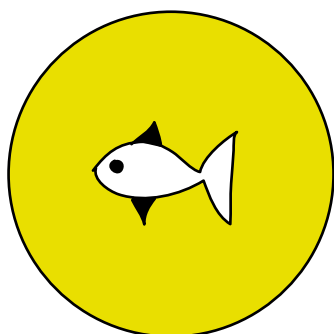
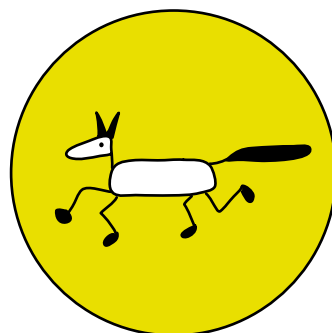
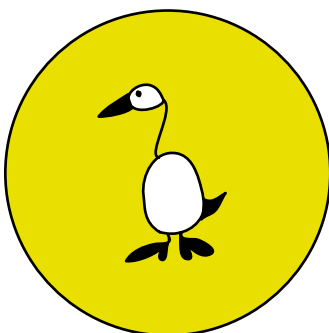
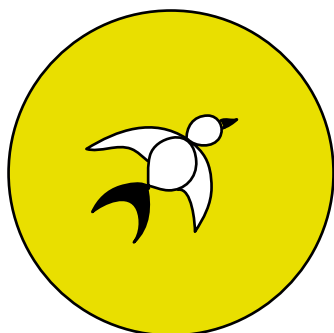
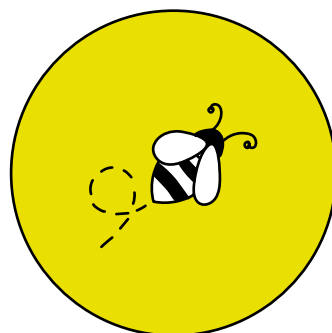
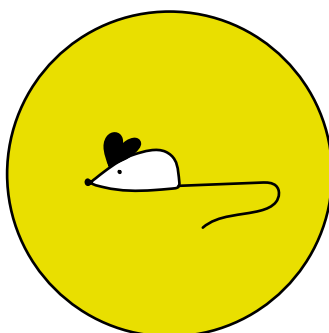
Voor deze werkzaamheden dienen zij 24/7 bereikbaar en inzetbaar te zijn, evenals de meldkamer voor de ambulances. De dieren die 's avonds en 's nachts niet naar een opvang kunnen worden gebracht, worden tijdelijk opgevangen. De dierenambulance krijgt van de gemeente de bevoegdheid om over tram- en busbanen te rijden en een vergunning om overal te parkeren.

Rampenplan

Om naast het welzijn en de veiligheid van mensen, ook die van dieren te waarborgen in het geval van een ramp is het belangrijk dat de gemeente in haar rampenbestrijdingsplan maatregelen opneemt voor de veiligheid van alle dieren. Dit plan dient bij te dragen aan het feit dat organisaties en (agrarische) bedrijven die verantwoordelijk zijn voor een (groot) aantal dieren weten hoe te handelen bij rampen en calamiteiten.

Speciale aandacht kan worden geschonken aan het redden van grote dieren, zoals paarden en koeien, en grote aantallen dieren. Wanneer deze dieren in een nood-situatie verkeren, is voor het redden vaak specifieke ervaring en kennis nodig. De brandweer kan hier tijdens oefeningen extra aandacht aan besteden.

HET IN HET WILD LEVENDE DIER

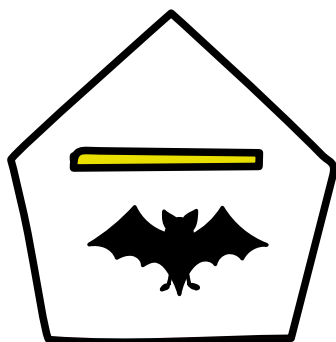
VERANTWOORD SAMENLEVEN

In iedere gemeente, zelfs binnen de bebouwde kom, vinden we een groot aantal dieren in het wild. Ze dragen bij aan een levendige en groene gemeente en dit is een reden om hun aanwezigheid te bevorderen.

Ruimtelijke ingrepen

In de praktijk komen dieren in een stad of dorp regelmatig in het nauw door groenonderhoud, woningbouw, sloop, wegaanleg en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. In dit geval hebben ruimtelijke ingrepen een negatief effect op de dieren die op de betreffende locatie leven. Ruimtelijke ingrepen kunnen echter ook worden gedaan met als doel de leefomstandigheden van dieren minimaal in stand te houden of zelfs te verbeteren en zo op termijn een positief effect te hebben op de diersoort.

De gemeente treft bij ruimtelijke ingrepen zo veel mogelijk compenserende en/of mitigerende maatregelen, waardoor schade aan flora en fauna verder wordt beperkt. Zij bevordert tevens het natuurinclusief bouwen, maakt soortinformatie toegankelijk en geeft het goede voorbeeld door zelf te werken in de openbare ruimte volgens de gedragscode van de Wet natuurbescherming.

Jacht, schadebestrijding en faunabeheer

De gemeente heeft als taak de openbare ruimte te beheren. Eventueel door mensen ervaren overlast van dieren die hier in het wild leven, zoals boerenganzen, ratten, stadsduiven, steenmarters, verwilderde katten en konijnen, dient de gemeente 'op te lossen'. Dit oplossen is vaak een stuk eenvoudiger dan men in eerste instantie denkt. Er is bijvoorbeeld soms één persoon in de omgeving die dieren overmatig voert. De gemeente kan deze persoon via een gesprek ertoe bewegen om minder, anders of elders te voeren, waardoor minder dieren zich op een plek concentreren. Ook de burgers kunnen voorgelicht worden over hoe zij zelf de overlast kunnen voorkomen, zodat zij anders over overlast gevende dieren gaan denken en er slimmer mee omgaan. Indien de situatie er helaas toch toe leidt dat er dieren gedood dienen te worden, dan kiest de gemeente voor de meest diervriendelijke methode.

Verwilderde katten

Voor het oplossen of voorkomen van problemen ten aanzien van verwilderde katten binnen de bebouwde kom hanteert de gemeente de zogenaamde TNR-methode. Hierbij worden katten gevangen (Trap), gecastreerd of gesteriliseerd (Neuter) en weer teruggezet (Return). De katten worden gevangen met speciale vangkooien. Dat gebeurt met gerichte acties, waarbij zo veel mogelijk katten in één keer worden gevangen. Hiermee bevordert de gemeente – mits het de instroom van nieuwe dieren beperkt weet te houden door onder andere een zorgvuldige chipregistratie – op een diervriendelijke wijze de terugloop van de populatie van verwilderde katten.

Hengelsport

De hengelsport is door de Rijksoverheid in de Visserijwet geregeld. Dit heeft tot gevolg dat de gemeente geen nadere regels ten aanzien van hengelen kan stellen. Wel kan de gemeente bij de aanvraag van een vergunning voor een visevenement voorwaarden verbinden of de vergunning weigeren. Als de gemeente eigenaar is van water of oevers, kan zij het hengelen in dat water of vanaf die oever verbieden door het (vis)water niet te verpachten aan hengelsportverenigingen. Daarnaast geeft de gemeente samen met natuur- en dierenbeschermingsorganisaties voorlichting over de leefwijze en het gedrag van vissen, zonder ze daarbij te vangen of op een andere wijze te verstoren.

Vuurwerk en ballonnen

De gemeente vindt het oplaten van ballonnen ongewenst vanuit het oogpunt van dierenwelzijn. Vogels en zeedieren eten de ballonresten op en komen daardoor om het leven. Er worden daarom geen ballonnen meer opgelaten bij evenementen die (mede) door de gemeente worden georganiseerd. Bij evenementenvergunningen is in de voorschriften opgenomen dat het niet is toegestaan om tijdens het evenement ballonnen op te laten of aan bezoekers uit te reiken.

De gemeente stuurt aan op het inrichten van vuurwerkvrije zones. Met name de gebieden waar dieren zich bevinden – zoals parken en natuurgebieden – dienen ontzien te worden. Tevens handhaaft de gemeente deze gebiedsverboden en controleert zij op het afsteken van vuurwerk in de dagen voorafgaand aan oudejaarsdag.. Op deze wijze blijft de ervaren overlast beperkt tot enkele uren in plaats van weken.

Evenementen in de buitenlucht

Het beschermen van in het wild levende dieren is gewaarborgd in de Wet natuurbescherming. Er kan enkel een vergunning voor een evenement in de buitenlucht worden verleend als er vooraf en vlak voor het evenement een ecologische natuurtoets wordt gehouden. Indien er beschermde diersoorten in de omgeving aanwezig zijn - waaronder alle vogels tijdens het broedseizoen – dient de organisatie passende maatregelen te nemen. De gemeente zet zich in om verstoring van de in het wilde levende dieren bij evenementen in de buitenlucht te voorkomen.

KENNIS OVER HET WILDE DIER

Verzamelen

Er komen ruim 500 diersoorten voor in de Nederlandse natuur. Deze vallen allemaal onder de bescherming van de Wet natuurbescherming. De gemeente kent de diersoorten die zich binnen haar grenzen bevinden en weet wat zij aan bescherming nodig hebben. Bij het verzamelen van deze kennis maakt de gemeente dankbaar gebruik van haar burgers. Met behulp van handige websites en mobiele applicaties kan elke burger een bijdrage leveren aan het lokaliseren van de wilde dieren in de gemeente.

Delen

De gemeente hanteert een actief voorlichtingsprogramma waarin zij haar burgers kennis laat maken met de wilde dieren in de gemeente. Het natuurlijke gedrag en het nut van hun aanwezigheid staan hier centraal. Het doel is om het begrip van de burger ten aanzien van de wilde dieren in de gemeente positief te beïnvloeden, zodat de omgang met en de ervaren overlast van deze dieren wordt verbeterd.

INCIDENTEN

Extreme weersomstandigheden

Standvogels en in het wild levende zoogdieren kunnen in principe uitstekend voor zichzelf zorgen. Er zijn echter uitzonderingen waarbij de gemeente hulp biedt aan deze dieren om massaal lijden en sterven te voorkomen. Een strenge winter is de meest voor de hand liggende extreme weersomstandigheid. De gemeente treedt dan in overleg met de lokale dierenbescherming om gepaste maatregelen te nemen.

maakt afspraken met deze partijen over de bereikbaarheid, inzetbaarheid en - als de dieren weer voldoende zelfredzaam zijn - het terugzetten op een kansrijke locatie in de vrije natuur.

Gewonde dieren

Het is niet ongevoen dat dieren worden aangereden of zichzelf verwonden door bijvoorbeeld tegen een ruit te vliegen. In de gevallen dat het dier nog leeft en hulpbehoevend is, kan het in sommige gevallen met goede hulp en medische zorg weer opknappen. De gemeente inventariseert welke partijen binnen haar bereikbaarheid zorg dragen voor de tijdelijke opvang en zorg van wilde vogels en zoogdieren. Zij

NOTA AANBEVELINGEN GEMEENTELIJK DIERENWELZIJSBELEID

AANBEVELINGEN GEMEENTELIJK DIERENWELZIJSBELEID

Dierenbescherming 2018

COLOFON

Auteur(s)

Groep Programma's en Lobby

Datum

1 maart 2018

Vormgeving

Marcia Maul & Marloes Maul, Haarlem

Fotografie omslag

Robin Utrecht

Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
Regulusweg 11
Postbus 85980
2508 CR Den Haag
T 088 81 13 000
www.dierenbescherming.nl

© 2018, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren

Niets uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren.

INHOUD

1.	Inleiding	6
1.1	Doel	7
1.2	Opbouw	7
2.	Relevante wetgeving	8
2.1	Wet dieren	8
2.2	Wet natuurbescherming	9
2.3	Wet op de dierproeven	9
2.4	Gemeentelijke vergunningen	9
3.	Dieren in nood	11
3.1	Zorgplicht	11
3.2	Rol van de gemeente	11
	3.2.1 Opvang en vervoer	11
	3.2.2 Rampenplan	13
3.3	Basisarrangement dierennoodhulp	14
4.	Gezelschapsdieren	15
4.1	Wetgeving	15
4.2	Huisdieren	15
	4.2.1 Honden en katten	15
	4.2.2 Overige huisdieren	16
4.3	Hobbydieren	16
4.4	Rol van de gemeente	17
	4.4.1 Opvang	17
	4.4.2 Identificatie en registratie	17
	4.4.3 Preventie	18
	4.4.4 Hondenbeleid	20
	4.4.5 Handhaving	22
5.	Vermaak met dieren	23
5.1	Circussen	23
5.2	Levende kerststallen	23
5.3	Overig vermaak met dieren	24
	5.3.1 Dierentuinen en -parken	25
	5.3.2 Kinderboerderijen	25
6.	Landbouwhuisdieren	27
6.1	Wetgeving	27
6.2	Vee-industrie	27
	6.2.1 Pelsdierhouderij	29
	6.2.2 Stalbranden	29
	6.2.3 Diervriendelijkere consumptie	30
6.3	Rol van de gemeente	31

7.	In het wild levende dieren: Jacht, beheer en schadebestrijding	33
7.1	Jacht	33
7.1.1	Wetgeving	33
7.1.2	Visie Dierenbescherming	33
7.1.3	Rol van de gemeente	33
7.2	Beheer en schadebestrijding	34
7.2.1	Wetgeving	34
7.2.2	Visie Dierenbescherming	35
7.2.3	Rol van de gemeente	35
7.3	Verwilderde katten	37
7.3.1	Achtergrond	37
7.3.2	Toegepaste methode om overlast te beperken	37
7.3.3	Visie Dierenbescherming	37
7.3.4	Rol van de gemeente	38
7.4	Hengelen	38
7.4.1	Wetgeving	39
7.4.2	Visie Dierenbescherming	39
7.4.3	Rol van de gemeente	40
8.	In het wild levende dieren: Ruimtelijke ingrepen	41
8.1	Wetgeving	41
8.2	Rol van de gemeente	41
8.2.1	Bevordering van het dierenwelzijn	43
8.2.2	De kapvergunning	43
8.2.3	Verkeersmaatregelen om dieren te beschermen	43
8.2.4	Baggeren	44
8.2.5	Bescherming van flora en fauna in openbaar groen	45
8.2.6	Generieke Aanpak Natuur	45
9.	Overzicht aanbevelingen	47

1. INLEIDING

Binnen de grenzen van een gemeente bevinden zich tal van dieren. De inwoners houden verschillende gezelschapsdieren, zoals honden, katten en konijnen. In het buitengebied en op enkele plaatsen binnen de bebouwde kom bevinden zich landbouwhuisdieren, zoals varkens, koeien en paarden. In laboratoria van bijvoorbeeld bedrijven of ziekenhuizen bevinden zich proefdieren. De grootste groep dieren, ook in stedelijke gemeenten, wordt gevormd door in het wild levende dieren zoals vogels en muizen.

Tegenover al deze dieren hebben wij als mens verplichtingen. Zo bestaan er zorgplichten met betrekking tot dieren en mogen we niet zomaar alles doen met dieren. Dit geldt zeker ook voor de stedelijke context, omdat juist dieren in een dorp of stad in hoge mate van de mens afhankelijk zijn. Dieren horen bij de samenleving. Waar mensen leven, zijn dieren en veel mensen beschouwen een huisdier als een volwaardig gezinslid. Een gemeente zonder dieren zou minder levendig en veelzijdig zijn en zou zelfs een saaie uitstraling krijgen. Alle dieren, zowel gehouden dieren als in het wild levende dieren, verdienen dan ook onze zorg en aandacht. Daar is iedereen het over eens.

Gemeenten zijn medeverantwoordelijk voor dieren binnen hun grenzen en veel besluiten en handelingen van de gemeente zijn van invloed op het welzijn van dieren. Om die redenen is het van belang dat de gemeente in haar beleid aandacht besteedt aan dierenwelzijn en een diervriendelijk beleid opstelt, bij voorkeur in de vorm van een nota dierenwelzijn. Om hierbij te helpen, heeft de Dierenbescherming deze nota met aanbevelingen voor gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid opgesteld.

Naast een nota dierenwelzijn, pleit de Dierenbescherming voor een wethouder dierenwelzijn (of een wethouder met dierenwelzijn in de portefeuille) die verantwoordelijk is voor het dierenbeleid en dierenwelzijn binnen de gemeente. Logischerwijs past hier ook een ambtenaar met dierenwelzijn in de portefeuille bij.

AANBEVELING 1

De gemeente stelt diervriendelijk beleid op en legt dit vast in een nota dierenwelzijn.

AANBEVELING 2

De gemeente heeft een wethouder dierenwelzijn, die verantwoordelijk is voor dierenbeleid en dierenwelzijn waarborgt.

AANBEVELING 3

De gemeente draagt er zorg voor dat er voldoende ambtelijke capaciteit is om invulling te geven aan de ambities t.a.v. dierenwelzijn.

1.1 Doel

Deze nota heeft als doel:

Gemeenten informeren over dierenwelzijn en hulp bieden bij het opstellen van diervriendelijk beleid of een nota dierenwelzijn. De regionale Dierenbescherming kan worden benaderd voor extra informatie en hulp bij onder andere het opstellen van diervriendelijk beleid.

1.2 Opbouw

In het eerste deel van deze nota wordt een algemeen overzicht gegeven van relevante wetgeving en een korte beschrijving hiervan. Vervolgens wordt specifiek ingegaan op de verschillende dieronderwerpen, zoals gezelschapsdieren, landbouwhuisdieren, proefdieren en dieren in het wild. Bij de specifiekere beschrijving komt de visie van de Dierenbescherming naar voren en wordt per thema ingegaan op wetgeving, huidige stand van zaken en de rol van de gemeente. Ook worden er per hoofdstuk verschillende aanbevelingen voor de gemeente gegeven. Een overzicht van alle aanbevelingen is opgenomen in het laatste hoofdstuk.

2. RELEVANTE WETGEVING

In dit hoofdstuk wordt een algemeen overzicht gegeven van de wetgeving die van toepassing is op dieren. Ook wordt er kort ingegaan op gemeentelijke vergunningen, die bijvoorbeeld gaan over veehouderij, evenementen met dieren of schuilstallen. Veel Nederlandse wetgeving komt voort uit Europese wetgeving en is hier een implementatie van.

2.1 Wet dieren

Op 1 januari 2013 is de Wet dieren in werking getreden. De Wet dieren is een kaderwet. Dit betekent dat deze een beperkt aantal regels stelt en daarnaast de mogelijkheid biedt om allerlei deelonderwerpen (bijvoorbeeld regels ten aanzien van houden en doden van dieren) te regelen via Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's) en ministeriële regelingen. De Wet dieren is de belangrijkste wet met betrekking tot gehouden dieren (onder ander landbouwhuisdieren en gezelschapsdieren) en bundelt alle regels ten aanzien van deze dieren in één wet. De volgende bestaande wetten gaan op in de Wet dieren en zijn of komen fasegewijs (deels) te vervallen:

- Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd)
- Diergeneesmiddelenwet
- Wet op de dierenbescherming (inclusief Waak- en heemhondenbesluit)
- Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde 1990
- Kaderwet diervoeders
- Landbouwkwaliteitswet

De belangrijkste regels op het gebied van dierenwelzijn zijn opgenomen in drie AMvB's. Het betreft het Besluit houders van dieren, het Besluit gezelschapsdieren (vervangt het Honden- en kattenbesluit 1999) en het Besluit diergeneeskundigen. In het Besluit houders van dieren zijn algemene regels opgenomen voor het houden van dieren, het doden van dieren en evenementen met dieren. Ook bevat het besluit aanvullende regels over dieren mishandeling en specifieke regels voor het houden van bepaalde diersoorten (runderen, varkens, kippen). Met name dit besluit bevat regels die voorheen golden op grond van de Gwwd. In het Besluit diergeneeskundigen zijn onder andere regels opgenomen over lichamelijke ingrepen die zijn toegestaan.

De Wet dieren bevat enkele noviteiten. Zo is voor het eerst de erkenning van de intrinsieke waarde (eigenwaarde) van het dier expliciet als uitgangspunt vastgelegd in de belangrijkste wet voor gehouden dieren (artikel 1.3). Ook het verplicht chippen van honden is geregeld in de Wet dieren (zie paragraaf 4.2.1).

Positieflijst

Een andere belangrijke vernieuwing is de komst van de zogeheten 'positieflijst' voor zoogdieren. Dit is een limitatieve lijst van zoogdieren die als huisdier gehouden mogen worden. Er zal een overgangsregeling komen zodat de mensen die een zoogdier bezitten dat niet op de positieflijst staat het mogen houden tot het overlijdt. Op termijn komen er ook positieflijsten voor vogels, reptielen en amfibieën en vissen. De Dierenbescherming ziet voordelen in het hanteren van positieflijsten, mits ze voldoende onderscheidend effect hebben.

2.2 Wet natuurbescherming

Per 1 januari 2017 trad de Wet natuurbescherming in werking. Deze wet vervangt de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en faunawet.

Het is daarmee de belangrijkste wet voor de bescherming van in het wild levende dieren en hun leefomgeving. In de Wet natuurbescherming is de bescherming vooral gericht op soorten die vanuit internationale afspraken beschermd moeten worden door Nederland. Wel is er voor de ‘overige’ soorten een basisbeschermingsregime en geldt voor alle soorten een zorgplicht.

2.3 Wet op de dierproeven

Dierproeven zijn in principe verboden. Om dierproeven te mogen uitvoeren heeft een instelling (bijvoorbeeld universiteit of farmaceutisch bedrijf) een instellingsvergunning van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit nodig en de onderzoekers een projectvergunning van de Centrale Commissie Dierproeven (CCD). Aan welke eisen en voorwaarden de instellingen en onderzoekers nog meer moeten voldoen, staat beschreven in de Wet op de dierproeven (Wod) en in het Dierproevenbesluit. De Wod bestaat sinds 1977 en is in 1996 gewijzigd. Een grote herziening, volgend uit een nieuwe Europese dierproevenrichtlijn, is in 2014 doorgevoerd.

In de Wod is ook vastgelegd voor welke doeleinden dierproeven wel of niet gedaan mogen worden. Een vergunning wordt verleend voor proeven:

- in het kader van biomedisch onderzoek: voor het bestuderen van ziekten en het ontwikkelen van medicijnen en therapieën;
- die zowel nationaal als internationaal wettelijk verplicht zijn: dit zijn voornamelijk giftigheidtests in het kader van veiligheid van bijvoorbeeld verf- en schoonmaakmiddelen, stoffen in huishoudelijke producten en chemische stoffen in landbouw en industrie. Ook worden er tests gedaan om te zien of stoffen in bijvoorbeeld geneesmiddelen, vaccins en ander medische producten wel werken;
- vanwege wetenschappelijk onderzoek: zo worden er dieren uit het wild gevangen en voor giftigheidtests gebruikt, maar ook worden ze gemerkt en weer teruggezet in hun leefomgeving om hun gedrag of de grootte van hun territorium te bestuderen.

2.4 Gemeentelijke vergunningen

De gemeente is verantwoordelijk voor een groot aantal onderwerpen, inclusief het afgeven van vergunningen die daarmee samenhangen. Een aantal daarvan is direct relevant voor onderwerpen in deze nota. Bijvoorbeeld in relatie tot de vestiging en uitbreiding van veehouderijbedrijven, schuilstallen en evenementen met dieren. Hier worden kort enkele van de belangrijkste regelingen beschreven.

De Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) regelt de inrichting van het land. Zowel de Rijks-overheid, provincies als gemeenten dienen hierover beleid op te stellen in een structuurvisie en verordening ruimte, die betrekking hebben op hun eigen grondgebied. De verdere uitvoering van deze visie geschiedt via bestemmingsplannen. Daarin staat concreet beschreven welke doeleinden zijn toegewezen aan de verschillende gebieden en wijken (zoals recreatie, landbouw of wonen) en wat daar onder welke voorwaarden mag gebeuren. Bijvoorbeeld in hoeverre uitbreiding van een veehouderijbedrijf is toegestaan (aantal dieren of anderszins). Dit kan ook relevant zijn voor het al dan niet mogen plaatsen van een schuilstal (lees: een bouwwerk) in het buitengebied.

Een variant op het bestemmingsplan is de ‘beheersverordening’, voor gebieden waar geen ruimtelijke ontwikkelingen worden voorzien. Dan wordt de bestaande situatie vastgelegd.

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) uit 2010 regelt de omgevingsvergunning. Dit is een geïntegreerde vergunning voor bouwen, wonen, monumenten, natuur en milieu en kan bijvoorbeeld relevant zijn bij de bouw of uitbreiding van een dierenasiel. De omgevingsvergunning kan ook vergunningen bevatten op grond van de Wet natuurbescherming. Deze moeten worden aangevraagd bij de gemeente. Hier is voor gekozen om voor burgers en bedrijven een duidelijk loket te creëren. De gemeente moet soms wel weer afstemmen met andere overheden (provincie en/of het Rijk) bij de verdere behandeling ervan.

Op grond van artikel 174 van de Gemeentewet is de burgemeester belast met het toezicht op 'openbare samenkomsten en gemakkelikheden'. Dit raakt aan aspecten van openbare orde en veiligheid, waarvoor de gemeente verantwoordelijk is. Vaak wordt deze bevoegdheid nader uitgewerkt in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en stelt de gemeente ook een evenementenbeleid op. Daarin is onder meer bepaald voor welke evenementen een evenementenvergunning nodig is. Vaak geldt daarbij een indeling naar omvang van de evenementen. Na een toets aan het beleid kan een evenementenvergunning worden verleend, inclusief daarbij geldende vereisten en beperkingen.

Naast een evenementenvergunning kan soms ook een omgevingsvergunning vereist zijn. Bijvoorbeeld als een evenement zich afspeelt in of nabij een natuurgebied en verstoring van de aldaar aanwezige dieren aan de orde is. Dit is afhankelijk van de specifieke omstandigheden (aard van de overlast, aanwezige diersoorten).

Op grond van het evenementenbeleid kan de gemeente bij de beoordeling en de verlening van de evenementenvergunning dus ook voorwaarden en beperkingen stellen aan voorgenomen evenementen met dieren, zoals circussen met wilde dieren.

3. DIEREN IN NOOD

In dit hoofdstuk worden de verantwoordelijkheden van de gemeente in geval van dieren in nood beschreven. Hierbij wordt nog geen onderscheid gemaakt tussen verschillende diergroepen. In hoofdstuk 4 gaan we dieper in op de dierennoodhulp (met name opvang) van gezelschapsdieren.

3.1 Zorgplicht

Iedere burger heeft op grond van artikel 1.4 van de Wet dieren en artikel 1.11 Wet natuurbescherming een zorgplicht voor dieren. In beide gevallen houdt dit in dat handelingen die mogelijk schade kunnen toebrengen aan het dier achterwege moeten worden gelaten of, voor zover mogelijk, moeten worden voorkomen dan wel beperkt.

Voor de Wet dieren is daarnaast in artikel 2.1 vastgelegd dat iedereen verplicht is een dier in nood te helpen en het verboden is een dier de nodige zorg te onthouden. Dit is vastgelegd in afzonderlijke strafbepalingen over dierenmishandeling en -verwaarlozing. Deze bepalingen gelden, bij wijze van uitzondering, ook voor in het wild levende (niet gehouden) dieren.

In het geval van de Wet natuurbescherming houdt de zorgplicht in dat in het wild levende dieren in principe met rust dienen te worden gelaten. Burgers moeten gewonde of zieke dieren in nood echter wel helpen. Dit kan bijvoorbeeld door het dier naar een dierenasiel te brengen of een dierenambulance te bellen.

3.2 Rol van de gemeente

3.2.1 Opvang en vervoer

Gemeenten hebben, naast de zorgplicht die voor iedereen geldt, een wettelijke verplichting met betrekking tot het opvangen van zwervend aangetroffen dieren. In artikel 8 lid 3 van het Burgerlijk Wetboek (boek 5) is vastgelegd dat een gevonden dier, met een vermeende eigenaar, onder de verantwoordelijkheid van de gemeente valt. De gemeente moet deze 'gevonden zaak' gedurende 14 dagen voor de eigenaar bewaren. Wanneer de eigenaar zich niet binnen deze termijn meldt, wordt de burgemeester eigenaar van het dier. De burgemeester mag vervolgens ook bepalen wat er met het dier gebeurt. Bij voorkeur draagt de burgemeester het via een officiële eigendomsoverdracht op enig moment na verloop van de wettelijke bewaartermijn van 14 dagen over aan een dierenasiel en staat daarbij het juridisch eigendom aan hen af. Vanuit het dierenasiel kan daarna voor herplaatsing worden gezorgd. In de periode dat het dier door de gemeente wordt 'bewaard' is deze verantwoordelijk voor alle kosten voor verzorging en vervoer. Wanneer een eigenaar zich binnen de periode van 14 dagen meldt of wordt achterhaald, zijn de gemaakte kosten voor zijn rekening.

Weigert de eigenaar de opgegeven kosten te voldoen, dan vervalt het eigendom van het dier na een maand alsnog aan de gemeente of het dierenasiel.

Volgens de wet is de gemeente dus de eerste 14 dagen nadat een zwervdier is gevonden verantwoordelijk voor opvang. De Dierenbescherming is van mening dat de gemeente ook na de eerste 14 dagen een verantwoordelijkheid draagt vanuit de algehele zorgplicht voor

deze dieren. De gemeente is dan formeel de eigenaar van het dier en kan ervoor kiezen het over te dragen aan een asiel, een gebruikelijke situatie. De zorg brengt echter wel kosten met zich mee. Als de gemeente wil dat het dier goed wordt verzorgd en dat er een nieuwe eigenaar wordt gevonden, moet zij bereid zijn ook deze zorg te vergoeden. Een oplossing zou kunnen zijn om dit te doen door middel van het Basisarrangement dieren noodhulp dat de Dierenbescherming voor gemeenten heeft opgesteld.

Dieren komen niet enkel in het asiel terecht omdat zij op straat zijn gevonden. Het kan ook zo zijn dat dieren opvang nodig hebben als gevolg van een huisontruiming, huiselijk geweld, arrestatie of (gedwongen) opname van de eigenaar. Volgens de Algemene Wet Bestuursrecht is een gemeente verplicht om in het geval van huisontruimingen 'zaken' die hierbij worden achtergelaten ('aan straat gezet') tijdelijk op te slaan. Wanneer een 'zaak', een dier in dit geval, in beslag wordt genomen, kan de gemeente het maximaal 13 weken in bewaring houden. Wanneer het na deze periode niet mogelijk is om het dier weer over te dragen aan de rechtmatige eigenaar, is de gemeente bevoegd het over te dragen aan het dierenasiel, te verkopen of te euthanaseren.

In het geval van een gedwongen opname, arrestatie of huiselijk geweld is het belangrijk dat eventuele huisdieren worden opgevangen of herplaatst. Het komt regelmatig voor dat in dergelijke situaties niets wordt geregeld voor de huisdieren. Opvang van dieren kan soms bij familie of kennissen van de eigenaar, maar als dit niet mogelijk is, kan een asiel uitkomst bieden.

Om de opvang of herplaatsing goed te regelen, is het van belang dat hierover afspraken worden gemaakt tussen de betrokken hulpdiensten, zoals politie, sociale hulpdiensten en dierenasielen. De gemeente zou hier een faciliterende rol bij kunnen innemen. Opvang en vervoer van dieren moeten ook in de toekomst goed zijn geregeld en gemeenten dienen hun wettelijke taken op dit gebied uit te voeren. Het is daarom belangrijk dat gemeenten contracten afsluiten met dierenasielen en ambulances in de regio voor het opvangen en vervoeren van dieren in nood en zwervend aangetroffen dieren. Dierenasielen en ambulances zijn uitvoerders van een dienst en daarom moeten er afspraken worden gemaakt over de kosten die hiermee gepaard gaan. Deze afspraken dienen contractueel te worden vastgelegd, daar de aard zich niet leent voor een subsidie-constructie. Afspraken worden bij voorkeur ook gemaakt voor de opvang van inheemse, wilde dieren, die in een noodsituatie terecht zijn gekomen.

Wanneer gemeenten de wettelijke taken met betrekking tot opvang van dieren uitbesteden aan dierenasielen gaat dit soms via aanbestedingstrajecten. In een aanbestedingsprocedure gunt de gemeente de opdracht bij voorkeur aan een organisatie die alle taken (vervoer, opvang, verzorging) op zich kan nemen of hierover afspraken maakt met andere organisaties. Daarnaast is het belangrijk dat de gemeente kiest voor kwaliteit en niet enkel voor de goedkoopste optie. Dierenasielen en ambulancediensten dienen professioneel te zijn en het belang van het dier te allen tijde voorop te stellen.

Het vervoer van dieren in nood wordt verzorgd door de dierenambulance in de regio. Om ervoor te zorgen dat de dierenambulance overal goed en snel kan komen, is het wenselijk dat de gemeente een ontheffing verleent zodat de dierenambulance ook op bus- en trambanen mag rijden.

AANBEVELING 4

De gemeente maakt goede afspraken met dierenasielen en ambulancediensten over de opvang van dieren en verstrekt een kostendekkende vergoeding. De gemeente gebruikt hiervoor bij voorkeur het door de Dierenbescherming opgestelde 'Basisarrangement Dierennoodhulp'.

AANBEVELING 5

De gemeente ziet het vervoer van zieke, gewonde en gevonden dieren als onderdeel van haar verantwoordelijkheden en ondersteunt het werk van de dierenambulance.

AANBEVELING 6

De gemeente neemt een faciliterende rol in bij het tot stand komen van afspraken tussen hulpdiensten en dierenasielen over de opvang van huisdieren in geval van een (gedwongen) opname, arrestatie of huiselijk geweld.

AANBEVELING 7

De gemeente verleent een ontheffing aan de dierenambulance voor het medegebruik van bus- en trambanen en voorziet in de benodigde parkeervergunningen.

In het wild levende dieren

Ook in het wild levende dieren zoals egels, vogels en eekhoorns kunnen in een nood-situatie verkeren. Ze kunnen bijvoorbeeld vastzitten in prikkeldraad, gewond raken in het verkeer of worden vergiftigd. Gemeenten hebben op basis van het Burgerlijk Wetboek geen bewaarplicht ten aanzien van deze dieren, maar vanuit de Wet natuurbescherming is er in algemene zin wel een zorgplicht voor in het wild levende dieren. Vanuit deze zorgplicht zou de gemeente in ieder geval een bijdrage kunnen leveren aan dierenasielen en vervoerders die deze dieren helpen. Ook kan zij burgers informeren over dit onderwerp.

3.2.2 Rampenplan

Volgens artikel 2 van de Wet veiligheidsregio's is het College van Burgemeester en Wethouders (B&W) belast met organiseren van brandweezorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening. De burgemeester heeft het opperbevel over de brandweer en het college van B&W moet minimaal elke vier jaar doelen opstellen voor brandveiligheid. Volgens artikel 3, lid 1, onderdeel b van de Wet veiligheidsrisico's moet de brandweer in haar taken zorgen voor de veiligheid van mens én dier.

Om naast het welzijn en de veiligheid van mensen ook die van dieren te waarborgen in het geval van een ramp, is het belangrijk dat de gemeente in haar rampenbestrijdingsplan maatregelen opneemt voor de veiligheid van alle dieren. Op die manier krijgen dieren de professionele zorg die zij nodig hebben en worden overige hulpdiensten op dit gebied ontlast.

De Dierenbescherming vindt dat de gemeente goede zorg moet dragen voor dieren bij rampen en calamiteiten. Speciale aandacht kan worden geschonken aan het redden van grote dieren, zoals paarden en koeien. Wanneer deze in een noodsituatie verkeren, is voor het redden vaak specifieke ervaring en kennis nodig. De brandweer kan hier tijdens oefeningen extra aandacht aan besteden.

AANBEVELING 8

De gemeente neemt in haar rampenplan een passage op over de hulp aan dieren.

3.3 Basisarrangement dierennoodhulp

Om de gemeente te helpen bij een professionele en efficiënte uitvoering van de wettelijke taak met betrekking tot het organiseren van dierennoodhulp, heeft de Dierenbescherming een basisarrangement dierennoodhulp ontwikkeld.

Dit basisarrangement biedt een volledig productenpakket (van melding tot herplaatsing of hereniging) en zorgt er zo voor dat er slechts één partij betrokken is om te voorzien in de taken met betrekking tot opvang en vervoer. Dit voorkomt onduidelijkheid en versnippering van dierennoodhulp. Door het basisarrangement als uitgangspunt te gebruiken voor beleid rondom dierennoodhulp, voldoet de gemeente aan haar verplichtingen die voortvloeien uit artikel 8 van het Burgerlijk Wetboek 5. Een uitgewerkte versie van het basisarrangement is verkrijgbaar via de regionale Dierenbescherming.

Naast het Basisarrangement is er tevens een aanvullend dienstenboek beschikbaar, waarin overige (niet-wettelijke) diensten en producten worden beschreven die de Dierenbescherming, in overleg met de gemeente, kan verzorgen. Bijvoorbeeld diverse preventie-activiteiten, inzet van de TNR-methode in relatie tot zwervkattenpopulaties, en de opvang van dieren bij de toepassing van bestuursdwang.

4. GEZELSCHAPSDIEREN

In Nederland worden ongeveer 20 miljoen dieren uit liefhebberij gehouden. Tot deze gezelschapsdieren worden onder andere honden, katten, cavia's, konijnen, vogels, reptielen, amfibieën en vissen gerekend, maar ook hobbymatig gehouden landbouwhuisdieren zoals schapen, geiten, paarden en kippen. In veel gevallen krijgen deze dieren een goede en liefdevolle verzorging en worden ze als gezinslid gezien.

Helaas komt het ook vaak voor dat gezelschapsdieren in een impuls in huis worden gehaald, zonder dat de eigenaren beseffen welke zorg dieren nodig hebben en wat de kosten kunnen zijn voor onder andere de dagelijkse en medische zorg. Op een gegeven moment komen de eigenaren erachter dat het dier toch niet aan de wensen voldoet, de kosten voor verzorging en dierenarts te hoog zijn of vinden ze het volwassen dier niet meer zo leuk als toen het bijvoorbeeld een puppy was. Maar al te vaak gebeurt het dat dieren dan worden afgestaan aan een asiel of worden gedumpt. Ook worden er dieren in beslag genomen omdat de eigenaar er niet goed voor zorgt en het dier verwaarloost of mishandelt. Deze dieren komen dan in een dierenasiel terecht, waar zij worden verzorgd tot er een nieuwe eigenaar wordt gevonden.

4.1 Wetgeving

Regels met betrekking tot gezelschapsdieren zijn vastgesteld in de Wet dieren. In het Besluit houders van dieren zijn algemene regels opgenomen over het houden en de verzorging van dieren. In het Besluit gezelschapsdieren zijn specifieke regels opgenomen over het bedrijfsmatig houden, fokken en verhandelen of verkopen van gezelschapsdieren. Zo mogen deze dieren bijvoorbeeld niet verkocht worden aan kinderen onder de 16 jaar en worden er regels gesteld aan het maximaal aantal nestjes dat een dier mag krijgen.

In de Wet dieren is een chipplicht voor honden opgenomen. Sinds 1 april 2013 moeten alle pups binnen 7 weken na de geboorte verplicht gechipt en geregistreerd worden. De chipplicht draagt bij aan het tegengaan van illegale handel en fokkerij van honden en het opsporen van eigenaren in het geval van gevonden of gedumpte honden.

Ook wordt er binnen de Wet Dieren een positieflijst opgesteld voor zoogdieren. Dit is een limitatieve lijst van zoogdieren die als huisdier gehouden mogen worden. Ook is er een aantal zoogdieren dat alleen onder (nog nader te bepalen) voorwaarden gehouden mag worden. Er zal een overgangsregeling komen, zodat de eigenaar van een zoogdier dat niet op de positieflijst staat het mag houden tot het overlijdt. Op termijn zullen er ook positieflijsten komen voor bijvoorbeeld reptielen en amfibieën, vogels en vissen.

4.2 Huisdieren

4.2.1 Honden en katten

In Nederland leven ongeveer 2,6 miljoen katten en ruim 1,5 miljoen honden¹. Het is belangrijk dat eigenaren en hun hond of kat prettig kunnen samenleven met andere inwoners. Om het welzijn van de dieren te bevorderen en overlast te beperken, is het

1 Dibevo, 2017. dibevo.nl/pers/meer-dan-4-miljoen-huishoudens-hebben-een-of-meer-huisdieren

van belang dat de gemeente zaken zoals dierenopvang en hondenbeleid goed regelt. De Dierenbescherming helpt hier graag bij en komt daarom met een aantal aandachtspunten en aanbevelingen.

4.2.2 Overige huisdieren

In Nederland leven ongeveer 9 miljoen aquariumvissen, 3,9 miljoen zang- en siervogels, 1,2 miljoen konijnen, 650.000 reptielen en 500.000 knaagdieren. Het is belangrijk dat eigenaren en hun huisdier prettig kunnen samenleven met andere inwoners. Ondanks dat deze dieren minder sociale en maatschappelijke impact hebben dan honden en katten, blijft het voor het welzijn van deze dieren van belang om overlast te beperken. De Dierenbescherming helpt hier graag bij en komt daarom met een aantal aandachtspunten en aanbevelingen.

4.3 Hobbydieren

Hobbydieren zijn landbouwdieren die in kleine aantallen worden gehouden, zonder winst oogmerk. Schapen, geiten, paarden, runderen, varkens en kippen die in beperkte aantallen worden gehouden, behoren allemaal tot hobbydieren. Nederland telt zeer veel particulieren, schattingen lopen uiteen van vijftig- tot honderdduizend, die voor hun plezier landbouwdieren houden. Het houden van deze dieren als hobbydieren is over het algemeen aan meer regels gebonden, dan het houden van een hond of een kat. Zij vallen namelijk onder de regels waar ook de commercieel gehouden landbouwhuisdieren onder vallen. Ook zij kunnen bijvoorbeeld dezelfde zeer besmettelijke dierziekten oplopen, zoals varkenspest, mond- en klauwzeer of vogelgriep.

Iemand die een hobbydier houdt, is verantwoordelijk voor de gezondheid van het dier en moet bij het vermoeden van een ziekte een dierenarts inschakelen. Die kan constateren of het dier ziek is en zo ja, of het om een ziekte gaat die moet worden gemeld bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Ook weet de dierenarts hoe de ziekte moet worden gemeld en kan hij de eigenaar van het dier vertellen wat er verder moet gebeuren.

Een weide met soortgenoten is meestal de beste plek voor hobbydieren, zowel uit het oogpunt van dierenwelzijn als diergezondheid. De meeste hobbydieren zijn kuddedieren en zij moeten in ieder geval met minimaal één soortgenoot worden gehouden. Een weide alleen biedt onder bepaalde weersomstandigheden echter niet alle voorzieningen voor een dier. Wanneer er hevige regenval plaatsvindt of het erg warm is en de zon de hele dag op het weiland staat, kunnen dieren veel last hebben van de weersinvloeden. Het is daarom noodzakelijk dat hobbydieren ook een schuilmogelijkheid hebben.

AANBEVELING 9

De gemeente staat het plaatsen van schuilstallen voor weidedieren toe.

4.4 Rol van de gemeente

4.4.1 Opvang

1. Gezelschapsdieren

Doordat veel gezelschapsdieren in een impuls in huis worden gehaald, specifieke kennis over verzorging en aard van het dier ontbreekt en kosten voor de zorg hoger op kunnen lopen dan gedacht, hebben dierenasielen jaarlijks te maken met vele dieren. Dierenasielen zitten vooral in de zomermaanden bijna helemaal vol. De opvang van zwervend aangetroffen dieren behoort tot de wettelijke taken van gemeenten en daarom zou zij de kosten hiervoor moeten vergoeden. Veel gemeenten doen dit echter nog niet of te weinig, met als resultaat dat dierenasielen kampen met financiële problemen. De Dierenbescherming pleit ervoor dat gemeenten hun wettelijke taak met betrekking tot dierenopvang serieus nemen en afspraken maken met de lokale dierenasielen over de opvang van zwervend aangetroffen dieren.

Een zwervend aangetroffen kat kan verwilderd zijn. In dat geval wordt binnen de bebouwde kom de TNR-methode (TNR staat voor Trap, Neuter and Return) toegepast en wordt het dier na castratie of sterilisatie weer teruggeplaatst in de natuur. Het is wenselijk dat de gemeente de kosten voor castratie of sterilisatie bekostigt of een algemene bijdrage levert aan een TNR-project. In paragraaf 7.3 wordt nader ingegaan op verwilderde katten en de TNR-methode.

2. Exotische dieren

Zo gemakkelijk als de aanschaf van exotische dieren is, zo problematisch is vaak hun verzorging. Over de dieren is vaak weinig bekend en ook ontbreekt de informatie die nodig is om ze goed te verzorgen. Bovendien leven de dieren hier in een ander (kouder) klimaat dan in de natuur het geval zou zijn, vaak met een gebrek aan leefruimte. Veel exotische dieren overleven mede daardoor de Nederlandse huiskamer niet. De dieren die het wel overleven, krijgen het alsnog zwaar te verduren. Zo kunnen papegaaien vereenzamen en zichzelf kaal pikken van de stress en hebben schildpadden vaak ernstig te lijden onder een chronisch gebrek aan ruimte. Dit leidt ertoe dat ook deze dieren uiteindelijk door hun eigenaren worden afgestaan of gedumpt en op straat of in sloten worden gevonden.

Voor kleine huisdieren en exoten bestaat gespecialiseerde opvang. In sommige gemeenten verzorgen de dierenasielen voor honden en katten ook de opvang van andere dieren zoals schildpadden, konijnen of knaagdieren. Daarnaast zijn er specifieke dierenasielen voor groepen dieren zoals knaagdieren, konijnen en exoten. Deze zijn vaak in particuliere handen. Geld van de overheid krijgen zij niet. Ze moeten het doen met donaties van sympathisanten en donateurs. Het werk in de centra wordt goeddeels gedaan door vrijwilligers. De Dierenbescherming ondersteunt het werk van diverse dierenasielen. Gemeenten zouden dit ook moeten doen in het kader van hun wettelijke taak, die zich immers niet beperkt tot honden en katten, maar alle zwervend aangetroffen dieren omvat.

4.4.2 Identificatie en registratie

Identificatie

Veel huisdieren hebben een goed thuis, waar zij de verzorging en aandacht krijgen die zij nodig hebben. Het komt echter wel eens voor dat dieren ontsnappen, verdwalen of gedumpt worden. Deze dieren – voornamelijk honden en katten, maar ook konijnen, (mini)varkens, vogels en reptielen – komen dan bij een dierenasiel terecht. Het asiel gaat in eerste instantie op zoek naar de eigenaar van deze dieren. Wanneer de eigenaar niet wordt gevonden of het dier niet meer wil verzorgen, wordt er een nieuw thuis gezocht.

Van alle honden gaat uiteindelijk 72 procent terug naar de eigenaar. Bij katten slechts 13 procent. Het grote verschil in percentages komt waarschijnlijk doordat veel meer honden dan katten zijn voorzien van een identificatie in de vorm van een chip, waardoor de eigenaar kan worden gevonden. Dit maakt meteen het belang van een chip duidelijk.

Sinds 1 april 2013 is het chippen van honden in Nederland verplicht met als doel eigenaren te kunnen opsporen, meer honden te herenigen met hun eigenaar en malafide hondenhandel te voorkomen. De Dierenbescherming pleit ervoor het chippen van katten ook verplicht te stellen om de problemen met zwervkatten en verwilderde katten (zie paragraaf 7.3) aan te pakken en overvolle asielen te voorkomen. Helaas wil het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het chippen van katten vooralsnog niet verplichten. In de Tweede Kamer is er wel steeds meer draagvlak om dit te doen.

Gemeenten kunnen nu al wel een belangrijke rol spelen bij het aanpakken van de problemen met zwervkatten en verwilderde katten, door burgers voor te lichten over het belang van chippen en erop aan te dringen dat burgers hun kat laten chippen. Elk jaar worden door verschillende dierenorganisaties, dierenartsen en dierenpeciaalzaken chipacties georganiseerd. De gemeente kan een nuttige bijdrage leveren door deze acties te faciliteren, eventueel te financieren en/of mensen hierop te attenderen.

AANBEVELING 10

De gemeente informeert burgers over het belang van chippen van katten en ondersteunt en faciliteert chipacties voor katten.

AANBEVELING 11

De gemeente hanteert de TNR-methode om de overlast van zwervende katten binnen de bebouwde kom duurzaam terug te dringen.

4.4.3 Preventie

Voorkomen is beter dan genezen. Dit klinkt clichématig, maar raakt wel degelijk de kern van veel dierenwelzijnsproblemen. Onwetendheid is namelijk een belangrijke factor in het verkeerd opvoeden, begrijpen en omgaan met dieren. De gemeente kan hierop inspelen door voorlichtingsmateriaal en -activiteiten aan te bieden aan inwoners. Voorlichting aan huisdiereigenaren en overige burgers heeft een belangrijke plaats in het beleid, omdat het kan zorgen voor een mentaliteitsverandering, een hoger acceptatieniveau voor de huisdieren en meer wederzijds begrip.

Een andere manier om preventief te werk te gaan is het gestructureerd verzamelen van gegevens over het aantal dieren en de binnengekomen meldingen over deze dieren. Met behulp van deze gegevens kunnen oorzaken en verbanden gevonden worden, waardoor in de toekomst problemen voorkomen kunnen worden.

AANBEVELING 12

De gemeente zorgt voor voorlichtingsmateriaal en -activiteiten om preventief dierenleed tegen te gaan.

Sociale hulpverlening

Sinds de veranderingen in de Wet maatschappelijke ondersteuning die in 2015 zijn aangebracht, heeft de gemeente meer verantwoordelijkheden gekregen richting burgers met een ondersteuningsaanvraag. Omdat de ondersteuning op maat geboden wordt, is er meer contact tussen de gemeente en de burger. Zo vindt in veel gemeenten het 'keukentafelgesprek' plaats door sociale wijk- of buurtteams. De sociale hulpverlener, die hierdoor vaker achter de voordeur komt, speelt een belangrijke rol in de signalering van sociale problematiek.

De Dierenbescherming ziet bij de sociale hulpverleners een belangrijke taak weggelegd in de signalering van verminderd dierenwelzijn. Huisdieren zijn ten slotte onderdeel van het huishouden en spelen een belangrijke rol in het leven van de burger. Denk hierbij aan de signalering van het onthouden van medische zorg of voeding aan het huisdier door financiële tekorten of gebrek aan aandacht voor en verzorging van het huisdier bij fysieke beperkingen of psychische aandoeningen. Wanneer de sociaal hulpverlener met een bredere blik 'achter de voordeur' komt, kan ook dierenwelzijnsproblematiek eerder gesignaleerd en aangepakt worden. Dit alles vanuit het oogpunt van preventie. De gemeente zorgt voor een verbreding van de aandacht bij sociale hulpverleners middels informatie en trainingen en faciliteert ze om de problematiek rondom huisdieren op tijd te kunnen signaleren en bespreken met de burger. De hulpverlener weet wat de mogelijkheden zijn om adequaat te kunnen reageren op verminderd dierenwelzijn en dierenleed, zowel binnen de gemeente als landelijk.

De Dierenbescherming heeft al enkele jaren een Helpdesk Hulpverleners. Dit loket is speciaal ingericht voor hulpverleners uit het sociale domein die achter de voordeur komen en tijdens hun werk geconfronteerd worden met verminderd dierenwelzijn. Hulpverleners kunnen bij de Helpdesk Hulpverleners terecht voor advies en overleg.

AANBEVELING 13

De gemeente voegt het signaleren van verminderd dierenwelzijn toe aan het takenpakket van sociale hulpverleners.

Minimabeleid

De gemeente heeft een zorgplicht voor haar inwoners. Binnen de gemeente wonen ook burgers, die niet over voldoende middelen beschikken om in het eigen levensonderhoud te voorzien. Een laag inkomen en huisdierenbezit gaan met regelmaat samen op. Dit hoeft niet problematisch te zijn, maar soms komt men onvoorzien voor hoge uitgaven te staan zoals een dierenartsbezoek.

Veel gemeenten hebben een minimabeleid geformuleerd, wat inhoudt dat burgers met een laag inkomen bepaalde vergoedingen of kortingen kunnen krijgen. Voor burgers die qua inkomen op of rond het bijstandsniveau zitten, gelden er vanuit de Participatiewet regelingen voor bijzondere bijstand.

In het minimabeleid en/of de bijzondere bijstand zou medische zorg aan huisdieren ook gezien moeten worden als noodzaak.

De Amsterdamse Dierenhulp aan Minima-regeling, kortweg ADAM-regeling, is er voor inwoners van de gemeente Amsterdam met een laag inkomen. Zij mogen één keer per jaar met één huisdier gratis naar de dierenarts voor een consult. Mocht een medische behandeling noodzakelijk zijn, vergoedt de gemeente de helft van de kosten. Een van de voorwaarden die de gemeente stelt is dat de hond, kat of het konijn gechipt is. Mocht dit nog niet

het geval zijn, vergoedt de gemeente dit. Ook voor castratie van hond, kat en konijn heeft de gemeente een vergoeding ingeregeld.

AANBEVELING 14

De gemeente legt in haar minimabeleid of richtlijnen van de Bijzondere bijstand vast dat inwoners met een laag inkomen een regeling kunnen treffen bij onvoorziene noodzakelijke medische kosten voor hun huisdier

4.4.4 Hondenbeleid

De hond is bij uitstek het huisdier dat het meeste impact heeft op de openbare ruimte. Vanwege deze reden is er een aparte paragraaf besteed aan hondenbeleid.

In de Nederlandse samenleving hebben honden een belangrijke rol als gezinslid, hulphond of bijvoorbeeld politiehond. Het ontwikkelen van gemeentelijk beleid ten aanzien van honden is onontkoombaar, gezien het feit dat er in Nederland ruim 1,5 miljoen honden leven. Mensen gaan met honden naar buiten om ze hun behoeften te laten doen en ze te laten rennen en spelen. Het is belangrijk dat hondeneigenaren en hun medeburgers zonder ergernissen kunnen samenleven en dat honden hun soortspecifieke gedrag ook in de openbare ruimte kunnen vertonen. Hondeneigenaren zijn verantwoordelijk voor het gedrag van hun hond en het voorkomen van overlast voor medeburgers. Dit kan onder andere betekenen dat hondeneigenaren ervoor moeten zorgen dat hun hond zijn behoefte doet op daarvoor aangewezen plekken of dat zij hondenpoep opruimen. In veel gemeenten geldt een algehele opruimplicht voor hondenpoep. Voor honden en hun eigenaren is het belangrijk dat er genoeg plekken zijn waar de dieren hun behoeften kunnen doen en hun energie kwijt kunnen raken. Dit kan in losloopgebieden, die in veel gemeenten aanwezig zijn. Het is in deze wel belangrijk dat de locatie van de losloopgebieden niet voor onnodig gevaar voor mens en dier zorgen, zoals vlak naast een drukke weg. Wanneer eigenaren overlast van hun hond voorkomen, zal er onder medeburgers meer draagvlak zijn voor dit soort gebieden. Een goed hondenbeleid resulteert in minder overlast en de aanwezigheid van goede voorzieningen voor honden, waarbij het welzijn van de dieren centraal staat.

Voorlichting aan hondeneigenaren en overige burgers heeft een belangrijke plaats in het beleid, omdat het kan zorgen voor een mentaliteitsverandering, een hoger acceptatieniveau voor honden en meer wederzijds begrip. Bij voorkeur plaatst de gemeente informatie over het hondenbeleid goed zichtbaar op haar website en is duidelijk aangegeven waar zich uitlaatstroken, losloopgebieden en speelweides bevinden. Een andere wijze van voorlichting vindt plaats via de hondenscholen. De Dierenbescherming heeft de Gehoorzame Huishondscholen (GHH) om hondenbezitters te leren hoe ze hun dier op een verantwoorde manier kunnen opvoeden en begeleiden. De gemeente kan hondenscholen bijvoorbeeld actief onder de aandacht brengen bij mensen die een hond aanmelden voor de belasting. De Dierenbescherming kan helpen bij het opstellen van hondenbeleid.

AANBEVELING 15

De gemeente stelt hondenbeleid op, dat betrekking heeft op onder andere voorzieningen voor honden en bijtincidenten. Bij het opstellen van het beleid staat het welzijn van de hond centraal.

Hondenbelasting

Op basis van artikel 226 van de Gemeentewet hebben gemeenten het recht om hondenbelasting te heffen. In een aantal gemeenten is discussie ontstaan over het heffen van hondenbelasting, omdat men vond dat hondenbezitters gediscrimineerd worden door het heffen van de belasting. In januari 2013 deed het gerechtshof in Den Bosch de uitspraak dat gemeenten geen onderscheid mogen maken tussen inwoners met en zonder hond en daarom alleen hondenbelasting mogen heffen als die ook gebruikt wordt voor hondenbeleid binnen de gemeente. Wanneer de hondenbelasting ten goede komt aan de algemene middelen zou dit discriminatie zijn van hondenbezitters. De gemeente Sittard-Geleen stapte daarop naar de Hoge Raad, die in oktober 2013 concludeerde dat gemeenten gewoon hondenbelasting mogen heffen, ook als die terecht komt bij de algemene middelen. Het blijft dus zo dat hondenbelasting geen doelbelasting is en niet besteed hoeft te worden aan zaken die met honden te maken hebben.

Ondanks dat de hondenbelasting geen doelbelasting is, kan de gemeente ervoor kiezen de inkomsten uit hondenbelasting (ook) te besteden aan voorzieningen voor honden of de praktische uitwerking van hondenbeleid. Dit is ook wat de Dierenbescherming bepleit. Voorbeelden van voorzieningen die de gemeente kan creëren zijn uitlaatplaatsen, losloopgebieden, speelweides, en afvalbakken.

Een alternatief is dat de gemeente geen hondenbelasting heft, maar iets terugvraagt van hondeneigenaren. Bijvoorbeeld dat zij altijd hondenpoep opruimen en zo zelf de verantwoordelijkheid nemen en bijdragen aan het schoonhouden van de openbare ruimte. De gemeente Ridderkerk heeft een dergelijk beleid. De Gemeentewet noemt geen vrijstellingen voor de hondenbelasting. Gemeenten kunnen wel zelf vrijstellingen invoeren voor bepaalde groepen. De Dierenbescherming vindt dat deze vrijstellingen zeker moeten gelden voor honden die in een asiel verblijven.

AANBEVELING 16

Indien de gemeente hondenbelasting int, dan gebruikt zij dat ter optimalisatie van de openbare voorzieningen voor honden.

Agressieve honden

Helaas heeft elke gemeente ook weleens te maken met bijtincidenten veroorzaakt door honden. De oorzaak van bijtincidenten is meestal een slechte opvoeding. Daarbij speelt de genetische aanleg – ook wel aangeduid als een hoog risico hond (HR-hond) - een cruciale rol, in combinatie met de socialisatie. De socialisatie, het leren van de maatschappelijke spelregels, vindt plaats in de eerste levensfase van de hond.

Met bijtincidenten moet zorgvuldig worden omgegaan. Zowel het slachtoffer, de hond als zijn eigenaar zijn hierbij gebaat. Om adequaat om te gaan met bijtincidenten is het goed als de gemeente ook beleid opstelt hieromtrent. Dit start met een gedegen registratie van de incidenten en het opstellen van een protocol. Hierin kan staan wat hondeneigenaren en slachtoffers kunnen doen na een bijtincident. Zo kan een slachtoffer aangifte doen. De gemeente kan vervolgens bepalen wat er met de hond gebeurt en bijvoorbeeld een aanlijn- en muilkorfgebod opleggen, de hond laten testen op agressie, de eigenaar adviseren of verplichten een cursus te volgen met de hond of de hond in beslag nemen. De Dierenbescherming pleit ervoor dat honden na een aangifte bij voorkeur niet direct in beslag worden genomen, maar dat andere oplossingen eerst worden bekeken. Wanneer er sprake is van een (vermoedelijk) agressief dier, kan een onafhankelijke gedragstest worden gebruikt om vast te stellen of een hond op straat gevaar oplevert.

Om het aantal bijtincidenten terug te dringen en te voorkomen, pleit de Dierenbescherming voor een verantwoord preventiebeleid, waar goede voorlichting, gehoorzaamheids cursussen en goed fokbeleid onderdeel van uitmaken. De gemeente kan hier een belangrijke rol in spelen door informatie te verstrekken over het houden van honden en het onder de aandacht brengen en stimuleren van het volgen van gehoorzaamheidscursussen.

4.4.5 Handhaving

Het handhaven van dierenwelzijn is in principe geen verantwoordelijkheid van de gemeente. Echter kan een gemeente, via de Algemene Plaatselijke Verordening (APV), op het gebied van openbare orde en veiligheid eisen stellen die indirect hun weerslag hebben op het dierenwelzijn. Deze eisen kunnen worden vastgelegd in de vergunningverlening. Bij overtreding kan de vergunning een volgende keer worden geweigerd. Elke gemeente heeft een eigen APV en die geldt voor iedereen binnen de gemeente.

Een andere optie om te handhaven zit in de Wet aanpak woonoverlast, in de volksmond ook wel de Aso-wet genoemd. Deze wet – die sinds 1 juli 2017 in werking is – biedt de gemeente meer mogelijkheden om woonoverlast sneller aan te pakken. In het geval van langdurige overlast kan de burgemeester officiële waarschuwingen geven en gedragsverandering afdwingen. De voorwaarde is dat bemiddeling met de burens niets oplevert. In het kader van stank- en geluidsoverlast kan de gemeente op deze wijze ook effectief ingrijpen in situaties waarin het welzijn van huisdieren wordt aangetast.

5. VERMAAK MET DIEREN

Onder evenementen met dieren verstaan we het gebruiken van dieren ter vermaak, zoals bij kunst, reclame, promotieactiviteiten, circussen, volksvermaak en tentoonstellingen. De Dierenbescherming is tegen het gebruik van dieren voor evenementen omdat het in strijd is met de erkenning van de intrinsieke waarde van het dier. Het geeft blijk van weinig respect en degradeert het dier tot spelobject. Deze vorm van misbruik geeft bovendien een slecht voorbeeld aan mensen (en dus ook aan kinderen) over hoe zij met dieren om moeten gaan. Een uitzondering kan gemaakt worden als het educatie voor mensen betreft, mits de integriteit, gezondheid en het welzijn van de dieren behouden blijven.

Evenementen met dieren kunnen niet zomaar worden gehouden. De Wet dieren stelt beperkingen aan de mogelijkheden om dieren te gebruiken bij evenementen en wedstrijden. Zo is het verboden om dieren als prijs, beloning of gift uit te reiken (artikel 2.13), dierengevechten te organiseren (artikel 2.14) of bij een dier onnodig pijn of letsel te veroorzaken of zijn gezondheid of welzijn aan te tasten (artikel 2.1).

Op lokaal niveau hebben vrijwel alle gemeenten in hun APV de bepaling opgenomen dat het verboden is zonder vergunning een evenement te organiseren. De gemeente moet dus toestemming geven voor het organiseren van evenementen met dieren en kan een evenement met dieren verbieden met als motief de openbare orde en veiligheid. De Dierenbescherming pleit ervoor dat de gemeente bij het verlenen van vergunningen een voorkeursbeleid hanteert voor evenementen waar geen dieren bij betrokken zijn. De gemeente zou dit kunnen vastleggen in de APV of een aparte beleidsnota voor dierenwelzijn en kan dit doen door regels op te nemen over het aantal evenementen met dieren dat wordt toegestaan en de verhouding van evenementen met en zonder dieren.

5.1 Circussen

Er is sinds 15 september 2015 een verbod op het vertonen en het vervoeren van wilde zoogdieren ten behoeve van een circus of een ander optreden. Dit is geen totaalverbod op het gebruik van dieren voor circussen of gelijksoortige optredens. Huisdieren, paarden, kamelen en diverse andere soorten worden vooralsnog wel toegestaan. De Dierenbescherming vindt dat dieren geen plek hebben in circussen en pleit ervoor dat gemeenten een voorkeursbeleid hanteren voor circussen zonder dieren.

AANBEVELING 17

De gemeente hanteert een voorkeursbeleid voor circussen zonder dieren.

5.2 Levende kerststallen

In levende kerststallen worden levende dieren gebruikt die gehuurd worden bij bijvoorbeeld een dierenverhuurbedrijf. Vaak is er sprake van een provisorisch, zeer beperkt onderkomen en voldoen de kerststallen niet aan veiligheidsnormen, waaronder die voor brandveiligheid. Door de aanwezigheid van stro en hooi is het risico op brand groot met

een gruwelijke afloop voor zowel mensen als dieren tot gevolg. Daarnaast kan door de tijdelijke huisvesting moeilijk worden voldaan aan de behoeften van de dieren in kwestie. De dieren kunnen zich bijvoorbeeld niet op natuurlijke wijze gedragen en raken gestrest door omstandigheden zoals muziek, veel mensen, drukte en lawaai.

De Dierenbescherming pleit ervoor dat gemeenten kiezen voor alternatieve kerststallen zonder levende dieren. Wanneer de gemeente desondanks kiest voor een kerststal met levende dieren, moeten er strenge voorwaarden gelden voor de huisvesting en verzorging van de dieren en moet het dierenwelzijn zijn geborgd.

5.3 Overig vermaak met dieren

Jaarlijks worden er tal van evenementen, zoals kermissen en braderieën, ‘opgeleukt’ met dieren. Dit met dierenwelzijnsproblemen en een hoop commotie tot gevolg. Voorbeelden hiervan zijn kamelen- en struisvogelraces, roofvogelshows en paardenmarkten. Ook op de kermis worden vaak dieren puur voor menselijk vermaak gebruikt. Te denken valt aan ponyritjes voor kinderen. Bij huwelijken worden sierduiven losgelaten, die vaak hun weg niet terug vinden, onderweg gewond raken of totaal uitgeput ergens aankomen. Al deze vormen van vermaak met dieren hebben ernstige gevolgen voor het dierenwelzijn en vergunningen voor dit soort evenementen zouden niet verleend moeten worden.

De Gemeentewet geeft de gemeente bevoegdheid om aanvullende regelgeving uit te vaardigen. De meest omvattende gemeentelijke verordening is de APV. Gemeenten hebben via de APV de mogelijkheid om specifieke aanvullende voorwaarden te stellen waaraan evenementen als roofvogelshows en paardenmarkten moeten voldoen. Deze hoeven niet per definitie betrekking op dierenwelzijn te hebben. Er kunnen ook aanvullende voorwaarden op het gebied van overlastbeperking en openbare veiligheid worden gesteld. De gemeente is verantwoordelijk voor de handhaving en sanctionering van overtredingen op basis van de APV. Het niet voldoen aan de voorwaarden van een verordening (een strafbaar feit) valt onder de zogenaamde overtredingen.

Het is voor de gemeente handig om een bruikbaar en erkend handvat te hebben waarmee aanvullende voorwaarden op het gebied van dierenwelzijn kunnen worden gesteld. Voor paardenmarkten heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) een aangescherpt protocol beschreven. Dit is als handvat voor de gemeente bruikbaar in het APV.

Voor evenementen die toegankelijk zijn voor publiek is tevens vaak een evenementenvergunning noodzakelijk. Hierin zijn randvoorwaarden opgenomen waaronder de activiteit mag worden gehouden. Ook hier is de gemeente verantwoordelijk voor handhaving en sanctionering.

AANBEVELING 18

De gemeente maakt het de organisatie van evenementen met dieren, zoals levende kerststallen, struisvogelraces, roofvogelshows en paardenmarkten lastig door via de APV specifiek aanvullende voorwaarden te stellen ten aanzien van dierenwelzijn en algemene veiligheid.

AANBEVELING 19

Wanneer de gemeente toch een vergunning voor een paardenmarkt wil afgeven, doet zij dit volgens het door de Raad voor Dierenaangelegenheden aangescherpte protocol voor paardenmarkten.

5.3.1 Dierentuinen en -parken

In Nederland zijn er 58 organisaties die een dierentuinvergunning hebben gekregen van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Deze vergunning wordt getoetst aan hoofdstuk 4 van het Besluit houders van dieren. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland voert de bestuursrechtelijke handhaving uit voor de regelgeving rondom het tentoonstellen van levende wilde dieren. Bestuursrechtelijke handhaving wil zeggen dat er gekeken wordt of een overtreding nog hersteld kan worden. Bijvoorbeeld door een vergunning alsnog aan te vragen. De gemeente heeft verder geen rol bij de handhaving, maar kan wel voorwaarden stellen aan eventuele financiële ondersteuning van dierentuin of -park. In artikel 4.10 van het Besluit houders van dieren wordt gesteld dat een dierentuin, in het kader van een informatief en educatief programma met betrekking tot de tentoongestelde diersoorten, onder meer informatie verstrekt over de tentoongestelde soorten en hun natuurlijke habitat. De Dierenbescherming vindt dat een educatief programma interactief, toegepast en modern moet zijn vormgegeven en door de gemeente als voorwaarde moet worden gesteld aan eventuele financiële ondersteuning aan de dierentuin.

AANBEVELING 20

Indien de gemeente financiële steun levert aan een dierentuin of -park, dan stelt het een interactieve, toegepaste en moderne educatie van de bezoekers als voorwaarde.

5.3.2 Kinderboerderijen

In Nederland zijn tussen de 550 en 600 kinderboerderijen, met naar schatting tussen de 25 en 30 miljoen bezoekers per jaar². Ze hebben een recreatieve en educatieve functie en brengen hun bezoekers in aanraking met gezelschapsdieren en landbouwhuisdieren, de natuur, hun omgeving en elkaar.

Op kinderboerderijen, stadsboerderijen of hertenkampen kunnen zich gemakkelijk dierenwelzijnsproblemen voordoen, die voornamelijk ontstaan doordat de belangen van het dier ondergeschikt worden aan die van de mens. Het gaat hierbij om tekortkomingen in de geschiktheid van soort of het individu, sociale situatie van het dier, huisvesting, verzorging, toezicht, hygiëne en fokbeleid.

De Dierenbescherming accepteert de aanwezigheid van kinderboerderijen, stadsboerderijen en hertenkampen. Het in contact brengen van kinderen en volwassenen met dieren is belangrijk voor het leren omgaan met en het denken over dieren. Hierbij is het heel belangrijk dat de gezondheid, het welzijn en de integriteit van het dier niet worden aangetast. Niet iedere diersoort is geschikt om op een kinderboerderij te houden. Exoten en wilde (niet gedomesticeerde) dieren zijn niet geschikt.

De Dierenbescherming vindt dat alleen de bekende, veel voorkomende gezelschaps- en hobbydieren, zoals katten, cavia's, konijnen, paarden, pony's, varkens, kippen, eenden en ganzen op kinderboerderijen mogen worden gehouden. De gehouden dieren moeten een geschikt karakter hebben en gewend zijn aan het contact met mensen, anders levert dit te veel angst en stress op voor de dieren. Het is onacceptabel om door middel van fokkerij (selectie) of ingrepen de dieren geschikt te maken voor het gebruik op een kinderboerderij.

De verzorging van de dieren moet in handen zijn van een gediplomeerd en vakbekwaam medewerker. Afspraken over de verzorging en omgang moeten schriftelijk in een protocol

2 vSKBN, Brancheorganisatie voor kinderboerderijen, september 2017. www.kinderboerderijen.nl

vastgelegd te worden. De medewerker moet ook toezicht houden op het contact tussen mensen en dieren. Door voldoende en goede voorlichting, begeleiding en toezicht, kan de omgang met de dieren op een diervriendelijke manier verlopen.

Omdat er veel komt kijken bij het verantwoord runnen van een kinderboerderij, dient de gemeente het oprichten en beheren slechts onder bepaalde voorwaarden toe te staan. Deze voorwaarden kunnen bijvoorbeeld worden vastgelegd in een overeenkomst. In 2010 heeft de Dierenbescherming samen met de Vereniging Medewerkers Kinderboerderijen (inmiddels opgegaan in de SKBN) een intentieverklaring ontwikkeld om dierenwelzijn op kinderboerderijen te waarborgen en verbeteren. In deze intentieverklaring zijn uitgangspunten geformuleerd over onder ander huisvesting, verzorging en fokbelang.

AANBEVELING 21

De gemeente staat het oprichten en beheren van een kinder- of stadsboerderij of hertenkamp slechts onder bepaalde voorwaarden toe en ziet erop toe dat het welzijn, de gezondheid en lichamelijke integriteit van de dieren zijn gewaarborgd en maakt bij voorkeur gebruik van de intentieovereenkomst voor dierenwelzijn op kinderboerderijen.

6. LANDBOUWHUISDIEREN

6.1 Wetgeving

Regels over dieren gehouden voor productiedoeleinden zijn voor een groot deel afkomstig vanuit de Europese Unie. In Nederland zijn deze regels met name vastgelegd in de Wet dieren en de daaronder hangende AMvB's, namelijk het Besluit houders van dieren en het Besluit diergeneeskundigen. In het Besluit houders van dieren zijn algemene regels opgenomen voor het houden van dieren, specifieke regels voor bepaalde diersoorten (kalveren, varkens, legkippen en vleeskuikens) en regels over het doden van dieren. In het Besluit diergeneeskundigen zijn onder andere regels opgenomen over lichamelijke ingrepen die zijn toegestaan. De regels in het kader van de Wet dieren hebben inmiddels de regels die eerder waren gesteld op grond van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren grotendeels vervangen.

6.2 Vee-industrie

In Nederland worden in de vee-industrie meer dan 450 miljoen dieren per jaar gehouden, vissen in aquacultuur nog niet meegerekend. Landbouwhuisdieren zijn dieren die door mensen voor productiedoeleinden gehouden worden. Het gaat om bijvoorbeeld vlees, vis, eieren, melk, wol of bont. Ruim 95 procent leeft in de vee-industrie (intensieve veehouderij). In deze bedrijfstak produceren zo veel mogelijk dieren zo veel mogelijk vlees, eieren, melk of bont, op een zo klein mogelijke oppervlakte, zo snel mogelijk en tegen zo laag mogelijke kosten. In de vee-industrie zijn dieren steeds verder doorgefokt op hoge productie. Ze worden heel klinisch, zeer dicht op elkaar gehouden, dikwijls op roostervloeren, in een vrijwel kale omgeving met weinig afleiding en in stallen zonder daglicht. De gezondheids- en gedragsproblemen die hierdoor ontstaan, worden gemaskeerd door antibiotica en andere medicaties en het amputeren van lichaamsdelen zoals hoorns, staarten en het kappen van snavelpunten. Deze wijze van houden van dieren geeft ook milieu- en landschapsvervuiling en brengt risico's met zich mee voor de volksgezondheid. Het is daarom niet vreemd dat er steeds meer stemmen opgaan om de veestapel drastisch in te krimpen en beperkende maatregelen te nemen ten aanzien van de vestiging en uitbreiding van dergelijke bedrijven. Deze beperkende maatregelen worden over het algemeen om milieutechnische redenen genomen, maar kunnen ook het dierenwelzijn ten goede komen. Let wel op dat dergelijke maatregelen het dierenwelzijn ook kunnen aantasten of de positieve ontwikkeling tegenhouden.

Al sinds vele jaren is er in Nederland sprake van een toenemende schaalvergroting en intensivering in de veehouderij. Hierdoor ontstaan er steeds meer megastallen, waarin tot wel honderdduizenden dieren op elkaar worden gehouden. Deze intensivering brengt problemen met zich mee op het gebied van milieu, volksgezondheid en dierenwelzijn. Doorgaan met concurreren op kostprijs is een neerwaartse spiraal die uiteindelijk alleen verliezers kent. De boerderijen worden vervangen door fabrieken, de boer met zijn familiebedrijf wordt vervangen door fabrieksarbeiders en het dier wordt steeds meer een ding. Al jaren pleiten opeenvolgende adviescommissies ervoor dat veehouders zich gaan richten op het maken van producten met meerwaarde, waaronder een hoger dierenwelzijn. Met de nodige voorlichting en marketing zijn consumenten, zeker in Nederland en omringen-

de landen, best over te halen hiervoor wat meer te betalen³.

Met haar Beter Leven keurmerk laat de Dierenbescherming sinds 2007 zien dat dit heel goed mogelijk is. Steeds meer eieren, varkens- kippen- en rundvlees komen van boerderijen die onder het Beter Leven keurmerk diervriendelijker produceren⁴.

Eenzijdige aanpak gaat ten koste van dierenwelzijn

Sinds de Q-koorts crisis, de ontdekking dat er steeds meer bacteriën resistent worden tegen antibiotica en onderzoeken naar de gevolgen voor de volksgezondheid van de uitstoot van ammoniak, fijnstof en geur uit de veehouderij beginnen provincies en gemeenten een steeds restrictiever beleid te voeren ten aanzien van de vee-industrie. Daarbij wordt bedreven vaak de op dit moment 'best beschikbare techniek opgelegd' om de uitstoot van genoemde stoffen tegen te gaan: een luchtwasser. Met de luchtwasser wordt de omgeving van een stal wel schoner, maar in de stal staan de dieren vaak maanden boven putten met hun eigen gistende uitwerpselen en is het klimaat voor de dieren en hun verzorgers nog steeds zeer ongezond. Een luchtwasser is zo een 'end-of-pipe' oplossing en 'win-loss' situatie, winst voor milieu en volksgezondheid, maar verlies voor het dierenwelzijn. In plaats van luchtwassers in varkens- en runderstallen pleit de Dierenbescherming voor aanpak van de problemen bij de bron.

Met afzonderlijke of gecombineerde maatregelen als verlaging van het eiwitgehalte in het voer, mestpannen, balansballen, een spoelgoot en een koeldekstelsysteem kan de ammoniakuitstoot van bestaande varkensstallen drastisch verlaagd worden⁵. Nog beter is bij nieuwbouw of ingrijpende verbouw van varkensstallen mest en urine direct te scheiden en uit de stal af te voeren, zodat ammoniakvorming wordt voorkomen⁶.

In plaats van bestaande pluimveestallen potdicht te maken en er een luchtwasser op te plaatsen kan fijnstof met voor de volksgezondheid risicovolle endotoxinen ook flink verminderd worden met bijvoorbeeld een warmtewisselaar, een mestdroogtunnel, ionisatie van stof en verneveling van koolzaadolie in de stal. Een z.g. strooiselschuif vindt de Dierenbescherming dan weer een minder goede oplossing, omdat er dan vaak te weinig strooisel achterblijft voor de kippen om in te stofbaden.

Bij nieuwbouw van kippenstallen moeten systemen toegepast worden om mest direct uit de stal af te voeren. Dan is de uitstoot van ammoniak, geur, micro-organismen en stofdeeltjes met endotoxinen meteen veel lager. Er bestaan al enkele diergericht ontworpen stalsystemen, zoals Rondeel, Kipster en de Windstreekstal.

In plaats van een luchtwasser te bouwen op zijn melkveestal, kan een melkveehouder zijn koeien beter zoveel mogelijk weidegang geven. In de wei vallen mest en urine apart en treedt daardoor geen ammoniakvorming op.

Verborgene vee-industrie

Naast de algemeen bekende grotere takken van veehouderij, zoals melkvee-, pluimvee- en varkenshouderij, zijn er ook andere (minder bekende) takken. Daarin vinden we onder andere kalkoenen, vissen of eenden, waarvan de consument niet weet dat ze in kleine hokken, bakken en schuren gehouden worden. Vandaar de naam 'verborgene' vee-industrie. Ook het grootste deel van het zogenaamde 'wild', zoals konijnen- en hertenvlees, komt uit

3 Zie bijvoorbeeld: Toekomst voor de veehouderij – agenda voor een herontwerp van de sector. Commissie Wijffels (2001); Debat Toekomst Intensieve Veehouderij o.l.v. Minister Veerman (2003); Toekomstvisie op de veehouderij. Brief aan de Tweede Kamer van Minister Verburg (2009); Van mega naar beter – Rapportage van de maatschappelijke dialoog over schaalgrootte en toekomst van de veehouderij. Commissie Alders (2011); Alle vlees duurzaam, Commissie Van Doorn (2011).

4 beterleven.dierenbescherming.nl/

5 Vermeij, I., H. Ellen, S. Bokma, 2017. Maatregelen ter reductie van ammoniakemissie in bestaande varkensstallen; Wageningen Livestock Research, Rapport 1010.

6 www.wur.nl/nl/show/StarPlus-stalconcept-voor-varkens.htm

de verborgen vee-industrie. In deze sector worden de dieren opgefokt onder dikwijls erbarmelijke omstandigheden. Adequate, specifiek op deze diersoorten toegesneden regelgeving ontbreekt helaas.

6.2.1 Pelsdierhouderij

Een bijzondere tak van de vee-industrie is de pelsdierhouderij. Het houden van chinchilla's en vossen voor hun pels is sinds 1 april 2008 wettelijk verboden in Nederland. Maar nog steeds moeten jaarlijks enkele miljoenen nertsen hun hele leven slijten in een kleine kooi. De dieren vertonen duidelijk gestoord gedrag dat erg afwijkt van hun soortspecifieke gedrag. Het is ethisch niet aanvaardbaar om dieren zo te behandelen. Daar komt nog eens bij dat het gaat om bont, een luxeproduct waar voldoende alternatieven voor zijn. In december 2012 heeft na de Tweede Kamer ook de Eerste Kamer met een verbod op het fokken van nertsen in Nederland ingestemd. Deze laatste tak van de bontindustrie in Nederland verdwijnt voorgoed in 2024. Tot die tijd mogen de nertsenhouders niet uitbreiden en geen nieuwe nertsenfokkerijen starten. Mocht er in een gemeente toch een vergunning worden afgegeven voor start of uitbreiding van een nertsenfokkerij, dan kunnen mensen contact opnemen met Stichting Bont voor Dieren. Zij zal dan de gemeente aanspreken op het niet naleven van het nertsenfokverbod en zo nodig juridische stappen tegen de gemeente ondernemen.

6.2.2 Stalbranden

Regelmatig verschijnen er in de media berichten over stalbranden en grote aantallen dieren die daarbij omkomen. De kans dat een stal in brand vliegt is heel klein, maar heel vaak betekent een stalbrand een afschuwelijke dood voor de dieren in de stal. En met het steeds groter worden van stallen zijn bij een enkele brand steeds grotere aantallen dieren slachtoffer.

In 2008 heeft de Dierenbescherming de noodklok geluid over stalbranden en is zij met boerenorganisatie LTO en de overheid in overleg gegaan. Na onderzoek naar aard en omvang van stalbranden heeft dit geresulteerd in het Actieplan Stalbranden 2012 – 2016. LTO, Dierenbescherming en overheid hebben dit actieplan samen met Brandweer Nederland, het Verbond van Verzekeraars, dierenartsenorganisatie KNMvD en de NVWA uitgevoerd.

De meest voorkomende oorzaken van een stalbrand zijn kortsluiting, klussen in en om de stal (zoals lassen, slijpen en dakdekken) en oververhitting van apparatuur. Deze oorzaken hebben veel te maken met kennis, houding en gedrag van de veehouders. Vandaar dat onder het actieplan ruim vijftig voorlichtingsbijeenkomsten voor veehouders over brandpreventie zijn georganiseerd.

Als er een brand in een stal uitbreekt grijpt deze snel om zich heen, o.a. omdat plafonds en wandbekleding bestaan uit sterk brandbare materialen. Per 1 april 2014 geldt op grond van het Bouwbesluit 2012 voor nieuw- en verbouw van stallen dat de elektrische installatie achter een 60 minuten brandwerende wand en deur moet staan en dat bouwmaterialen van een hogere, slecht brandende klasse (Brandklasse B of beter) moeten zijn. Het duurt helaas nog wel even voor alle stallen aan deze eisen voldoen, aangezien ze 25 tot 40 jaar meegaan.

Kortsluiting in de elektrische installatie is de belangrijkste oorzaak van stalbranden. Daarom is het belangrijk dat bij oplevering van stallen en daarna eens in de vijf jaar een z.g. Agro Elektra Inspectie plaatsvindt, waarbij een deskundige alles van leidingen en stopcontacten tot stoppenkast en apparatuur naloopt op tekortkomingen en adviseert hoe

deze te verhelpen. Verzekeraars nemen een dergelijke inspectie steeds vaker als voorwaarde op in de brandverzekeringsspolis. Ook voor deelname aan het Beter Leven keurmerk van de Dierenbescherming is een periodieke elektrakeuring een voorwaarde. En de IKB kwaliteitsborgingssystemen van de veehouderijsector zelf zijn ook voornemens deze voorwaarde te gaan stellen (ruim 95% van de veehouders neemt hieraan deel dus dat is een belangrijke stap in de aanpak van stalbranden).

Het Actieplan Stalbranden 2012 – 2016 heeft (nog) niet geleid tot een vermindering van het aantal stalbranden en het aantal dieren dat daarbij omkomt. Een periode van vijf jaar is dan ook nog te kort om al veel effect te kunnen zien van de genomen maatregelen⁷. Omdat het nog tientallen jaren duurt voordat alle bestaande stallen zijn vernieuwd en aan de strengere, brandveiligere bouwvoorschriften voldoen, zal in het vervolg op het Actieplan Stalbranden meer aandacht besteed worden aan maatregelen om bestaande stallen brandveiliger te maken.

Gemeenten spelen een belangrijke rol in het voorkomen van stalbranden. Zij, of in regionaal samenwerkingsverband de Regionale Omgevingsdienst, zijn het immers die omgevingsvergunningen afgeven voor bouw en verbouw van stallen, inclusief het voorschrijven en toezien op brandpreventie. Zo moet er controle zijn op het gebruik van de juiste, brandveilige materialen. Ook dienen gemeenten erop toe te zien dat in een grote stal elke 2500m² staloppervlak wordt afgescheiden door een minstens 60 minuten brandwerende afscheiding (z.g. compartimentering). En als een veehouder ruimtes groter dan 2500m² wil bouwen moet de gemeente er op toezien dat hierin extra brandpreventiemaatregelen worden genomen.

Naast brandpreventie is ook een snelle bestrijding van een beginnende brand van belang. Daarvoor is o.a. bluswater nodig. Steeds meer gemeenten heffen brandwaterputten in het buitengebied op. Het is dan wel zaak dat de brandweer beschikt over grote watertankwagens. Ook kan veehouders voorgeschreven worden dat ze een grote waterpunt of een bluswatervijver moeten aanleggen.

Met het oog op het overslaan van brand van de ene stal naar de andere is het nodig dat een aantal gemeenten het ruimtelijke ordeningsbeleid aanpast. De meeste schrijven nu een harde bouwblokgrens voor, waardoor stallen dicht op elkaar worden gebouwd en waardoor vuur gemakkelijk kan overslaan. In plaats van een bouwblokgrens kan een gemeente ook een bebouwingspercentage voorschrijven, waarbij er meer vrijheid is tussen de gebouwen ruimte te laten tegen brandoverslag.

6.2.3 Diervriendelijkere consumptie

De Dierenbescherming wil meer ruimte voor dierenwelzijn. De veehouderij zal zich daar toe moeten richten op het creëren van duurzamer vlees, eieren en zuivel met meer waarde, waaronder een hoger dierenwelzijn met uitloop. Het merendeel van de in Nederland geproduceerde dierlijke producten wordt in Noordwest-Europa verkocht. Het bedrijfsleven is in staat de consumenten in dit gebied met voorlichting en marketing ervan te overtuigen dat zij wat meer moeten betalen voor een product dat meer dierenwelzijn garandeert.

De Dierenbescherming steunt niet alleen de biologische veehouderij. Met haar Beter Leven keurmerk op de verpakking steunt zij ook veehouderij tussen gangbaar en biologisch in, om stapsgewijs het dierenwelzijn te verhogen. Niet mega, maar minder en beter, is volgens de Dierenbescherming de weg naar een maatschappelijk aanvaardbare veehouderij met toekomst.

7 M. Bokma-Bakker, Bokma, S, Ellen H, Hagen R, Van Ruijven C., Evaluatie Actieplan Stalbranden 2012 – 2016, Wageningen Universiteit & Research, Instituut Fysieke Veiligheid. Rapport 1035, juli 2017.

Sinds de introductie van het Beter Leven keurmerk van de Dierenbescherming in 2007, is het aanbod van producten afkomstig van dieren die diervriendelijker gehouden worden enorm toegenomen. Het Beter Leven keurmerk drukt het dierenwelzijnsniveau uit in drie sterren; hoe meer sterren, hoe beter. Producten met het Beter Leven keurmerk zijn te vinden in supermarkten, maar ook in de catering. Het Beter Leven keurmerk staat inmiddels op kip, kalkoen, varkensvlees, rundvlees, kalfsvlees, konijn en eieren.

Samen met Natuur & Milieu is de Dierenbescherming bezig het Beter Leven keurmerk, om te beginnen voor varkens- en kippenvlees, uit te breiden met milieucriteria. Zo zal het een meer integraal duurzaamheidskeurmerk worden.

Een Beter Leven keurmerk voor zuivel is nog in de maak en komt hopelijk in de loop van 2018 op de markt. Wie zuivelproducten wil consumeren en daarbij op het dierenwelzijn wil letten, kan biologische zuivel kopen. Biologisch gehouden melkkoeien hebben bijvoorbeeld gegarandeerd weidegang gehad. Naast biologische zuivel is er nu ook de zogenaamde 'weidezuivel'. Dit komt van koeien die tijdens het weideseizoen van april tot november tenminste 120 dagen, 6 uur per dag in de wei hebben gelopen.

6.3 Rol van de gemeente

Veehouders hebben een Omgevingsvergunning van het college van B&W nodig voor het oprichten en uitbreiden van het bedrijf. Het verlenen van een vergunning staat open voor inspraak en mag niet in strijd zijn met landelijke wetgeving, jurisprudentie en richtlijnen, zoals milieuwetgeving, stank- en stofnormen en geluidshinderregels. Ook provinciale en gemeentelijke regelgeving zijn van belang.

Een provincie kan in een Structuur- of Omgevingsvisie en een provinciale Verordening Ruimte kaders voor het gemeentelijk ruimtelijke ordeningsbeleid weergeven. Gemeenten moeten hiermee rekening houden in hun structuur- en bestemmingsplannen. Een gemeentelijk bestemmingsplan geeft uiteindelijk aan wat er in een bepaald gebied ruimtelijk mag gebeuren en is dus ook bepalend voor het wel of niet mogen oprichten en uitbreiden van veehouderijen.

In de afgelopen jaren zijn door verschillende provincies vele tientallen gebieden genomineerd als LOG (Landbouw ontwikkelingsgebied). Hier krijgt de vee-industrie de ruimte om zich te ontwikkelen. Andere gebieden zijn juist aangewezen als extensiveringsgebied, waar de vee-industrie weggesaneerd moet worden, of verwevingsgebieden, waar natuur en recreatie met veehouderij verweven mag worden. Door protesten van bewoners en verzet van gemeenten is het ontwikkelen van LOG's op veel plaatsen mislukt en komen genoemde provincies terug op dit beleid. Naar aanleiding van de groeiende protesten tegen de vee-industrie zijn diverse provincies bezig de nieuwvestiging en uitbreiding van veehouderijbedrijven in hun Omgevingsvisie en hun Verordening Ruimte aan banden te leggen.

In de bestemmingsplannen van de gemeente kan worden opgenomen dat nieuwe vestiging van intensieve veehouderijen niet wordt toegestaan. Het omzetten van de bestemming 'grondgebonden agrarisch bedrijf' in de bestemming 'niet-grondgebonden bedrijf' of 'agrarisch bedrijf' kan eveneens worden geblokkeerd. Dit betekent dat de komst van alle vormen van intensieve veehouderijen wordt tegengehouden. Veel gemeenten hebben in hun bestemmingsplan voor het buitengebied de bepaling dat alleen 'grondgebonden veehouderij' is toegestaan. Deze bepaling sluit de vestiging uit van niet-grondgebonden bedrijven, zoals intensieve varkens- en pluimveehouderij. De bepaling dat alleen grondgebonden veehouderij is toegestaan, sluit een melkveebedrijf waar koeien niet worden geweid maar het hele jaar op stal staan niet uit. Als een melkveehouder voldoende grond heeft voor het weiden van zijn koeien, maar ze niet weidt, kan het bedrijf toch als grond-

geboden worden gezien. Het is daarom zaak dat de gemeente uitdrukkelijk in haar bestemmingsplan bepaalt dat het bedrijf de koeien gedurende het weideseizoen weidegang moet geven.

Binnen hun verantwoordelijk voor het afgeven van een vergunning voor het bouwen van een stal, moet de gemeente de plannen ook toetsen op de brandveiligheid. Zie hiervoor.

AANBEVELING 22

De gemeente voorkomt met behulp van haar bestemmingsplannen de vestiging of uitbreiding van vee-industrie binnen haar grenzen.

AANBEVELING 23

De gemeente stimuleert vormen van diervriendelijkere veehouderij door zelf het goede voorbeeld te geven en alleen producten met het Beter Leven kenmerk of biologische producten te gebruiken en te zorgen voor de aanwezigheid van vegetarisch voedsel.

AANBEVELING 24

De gemeente stelt extra eisen aan de brandveiligheid van stallen, bijvoorbeeld door bebouwingspercentages in plaats van bouwblokgrenzen te hanteren en controleert stallen regelmatig op brandveiligheid. Ook zorgt de gemeente ervoor dat de brandweer is voorbereid op het aanpakken van stalbranden door te zorgen voor voldoende bluswater, regelmatig te oefenen en een aanvalsplan voor stalbranden op te stellen.

7. IN HET WILD LEVENDE DIEREN: JACHT, BEHEER & SCHADEBESTRIJDING

In de wetgeving met betrekking tot in het wild levende dieren wordt onderscheid gemaakt tussen jacht enerzijds en beheer en schadebestrijding anderzijds. Daarom is in dit hoofdstuk ook voor dit onderscheid gekozen. Ook gaan we in op hengelsport.

7.1 Jacht

Onder jacht verstaan we het najagen, opsporen, vangen en doden van dieren puur voor recreatie, ontspanning en vermaak en voor de consumptie van vlees of het gebruik van bijvoorbeeld huiden en geweien.

7.1.1 Wetgeving

In de Wet natuurbescherming worden vijf diersoorten als vrij bejaagbaar aangemerkt: haas, fazant, wilde eend, konijn en houtduif. Op de vrij bejaagbare soorten mag alleen tijdens de openstelling van de jacht worden gejaagd. Openingstijden zijn door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit per diersoort vastgesteld. Buiten deze periodes geldt voor deze soorten, net als voor niet-wildsoorten, vaak een regime van beheer en schadebestrijding.

De wet geeft ook aan wie er mag jagen en met welke middelen. Het 'genot van de jacht' is gekoppeld aan het bezit of gebruik van de grond, maar kan worden verhuurd aan anderen als bijvoorbeeld de eigenaar of de grondgebruiker niet zelf de wildstand wil beheren. Zolang een pachter of grondgebruiker toestemming verleent, kan de gemeente 'het genot van de jacht' op gemeentegronden verhuren.

7.1.2 Visie Dierenbescherming

De Dierenbescherming is tegen jacht. In het wild levende dieren in ons land hebben te maken met veel menselijke verstoring. Hun leefomgeving is sterk teruggedrongen door intensieve landbouw, steden en infrastructuur. Ook gebieden met een natuurbestemming zijn vaak doorsneden met wegen en bebouwing. Het is daarom van belang in het wild levende dieren zo veel mogelijk met rust te laten om hun welzijn te waarborgen. Zij moeten de kans te krijgen om in vrijheid te leven en te sterven. Jacht is niet nodig om mensen van voedsel te voorzien. Bovendien veroorzaakt jacht onrust onder de bejaagde soort én andere diersoorten, onder andere omdat dieren niet altijd direct gedood zijn. Jacht op ouderdieren kan er voor zorgen dat jongen zonder ouders een langzame dood sterven. Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn brengt jacht veel negatieve gevolgen met zich mee.

7.1.3 Rol van de gemeente

Gemeenten zijn vaak in het bezit van verschillende gronden (bijvoorbeeld agrarisch land of landgoederen). Het gebeurt regelmatig dat deze gronden verhuurd worden voor de jacht. Vaak gebeurt dit omdat gemeenten denken dat het bestrijden van schade anders niet mogelijk is. Maar omdat er voldoende alternatieven zijn om via diervriendelijke maatregelen gewasschade tegen te gaan en er een wettelijk afwegingskader bestaat waardoor het doden van dieren in het kader van schadebestrijding mogelijk is (zonder daarbij gebruik te maken van de jacht) is het toestaan en toepassen van de traditionele jacht op gemeentegronden overbodig. Er wordt hiermee geen algemeen belang gediend en er is voor de gemeente dan ook geen enkele reden de jacht op gemeentegronden toe te staan.

AANBEVELING 25

De gemeente staat jacht op gemeentegronden niet toe.

7.2 Beheer en schadebestrijding

Van sommige diersoorten wordt geoordeeld dat de populaties te groot zijn geworden en ze overlast (kunnen) veroorzaken. Er kan dan besloten worden om de populatie te verkleinen, we spreken dan over beheerjacht. Bij sommige beheersoorten wil men de stand terug te brengen naar nul. Dit geldt meestal voor de zogeheten 'exoten', oftewel diersoorten die niet van oorsprong in Nederland voorkomen. Daarnaast vindt doden ook nog plaats onder de term schadebestrijding. Wanneer bijvoorbeeld ganzen veel schade veroorzaken aan landbouwgewassen, dan mogen ze soms, indien er geen alternatieve oplossingen zijn, worden afgeschoten. Schadebestrijding wordt vaak uitgevoerd door jagers, die daarvoor in het bezit moeten zijn van een geldige jachttakte.

7.2.1 Wetgeving

In principe zijn alle in het wild levende dieren beschermd onder de Wet natuurbescherming (artikel 1.11.1) en via de Wet dieren (artikel 2.1). Echter, ten behoeve van beheer en schadebestrijding kan daar van afgeweken worden als bepaalde belangen in gevaar zijn. Voorbeelden daarvan zijn de openbare, verkeers- en vliegveiligheid, volksgezondheid of ter voorkoming van schade aan gewassen of flora en fauna. Wie verstorings- en dodingshandelingen mag uitvoeren en of daarvoor een ontheffing nodig is hangt af van de soort en in welke provincie de overlast speelt. Ontheffingsaanvragen lopen normaliter via de provincie. Voor soorten die niet onder een van de drie beschermingsregimes (1: vogels, 2: soorten beschermd onder de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn, 3: nationaal beschermde soorten) vallen of via een ministeriële of provinciale aanwijzing zijn vrijgesteld is geen ontheffing nodig. Wel gelden er in alle gevallen regels omtrent verboden en toegestane middelen en zitten aan de vrijstellingen voorwaarden gekoppeld. Deze regels en voorwaarden zijn terug te vinden in de Wet natuurbescherming, de daaronder liggende Regeling en het Besluit en in provinciale verordeningen en beleidsregels.

Indien men voor de bestrijding gif wil inzetten, dan moet worden nagaan in de Wet gewasbescherming en biociden of dit is toegestaan. In alle gevallen, dus ook voor muizen en ratten, geldt de algemene zorgplichtbepaling uit de Wet natuurbescherming en de Wet dieren. Onnodig leed veroorzaken is derhalve niet toegestaan.

7.2.2 Visie Dierenbescherming

De Dierenbescherming hanteert voor zowel beheer als schadebestrijding het ‘nee, tenzij’-beginsel. In het geval van schadebestrijding betekent dit dat dieren niet gedood worden, tenzij er echt geen enkele andere mogelijkheid is. De Dierenbescherming vindt dat ingrijpen, of het nu beschermde inheemse, uitheemse of niet beschermde dieren betreft, door de mens alleen gerechtvaardigd is als er sprake is van zeer ernstige schade of overlast en alternatieve, diervriendelijkere oplossingen niet voorhanden zijn. Het doden van dieren om schade en overlast te bestrijden is niet duurzaam en vaak ook niet effectief. Men gaat er vanuit dat door het doden van dieren de schade en overlast minder zullen worden. Echter, meestal hebben populaties een zelfregulerend vermogen, wat betekent dat als dieren gedood worden er vervolgens meer jongen worden geboren en/of overleven. Deze vullen de plekken van de gedode dieren weer op. Schade en overlast treden dan opnieuw op. Bejaging kan er verder toe leiden dat dieren gaan vluchten, daardoor meer energie gebruiken en meer (gewassen) eten en dus meer schade veroorzaken of door opvliegen juist meer verstoring geven aan het vliegverkeer.

Het doden van muizen en ratten gebeurt door particulieren en deels door dierplaagbeheerders. Vaak gebruikt men gif. De Dierenbescherming is tegen het gebruik van muizen- of rattengif omdat dit zeer veel leed bij het te doden dier veroorzaakt en daarnaast ook niet-doelsoorten vergiftigt zoals roofvogels.

Alternatieven

De Dierenbescherming is van mening dat bestrijding gericht moet zijn op preventie in plaats van op doding. Er zijn verschillende alternatieven mogelijk om beheer en schadebestrijding middels jacht, klemmen en gif overbodig te maken. Voorbeelden hiervan zijn:

- ter voorkoming van verkeersongelukken kunnen wildsignaleringsystemen, die pas bij beweging van dieren in de wegberm, een signaal afgeven aan bestuurder, of hekken (inclusief faunapassages) uitkomst bieden;
- gebieden onaantrekkelijk maken, bijvoorbeeld door andere beplanting en inrichting, het spannen van draden, inzetten van knalapparaten of neproofvogels of het verspreiden van stoffen met een sterke geur;
- foerageergebieden aanwijzen door een gebied aantrekkelijk te maken voor de dieren, bijvoorbeeld door het inzaaien van witte klaver in gebieden waar ganzen mogen foerageren of het aanleggen van rasters of afdekken van gewassen;
- nestbeheer om kleine, overzichtelijke ganzen- of eendenpopulaties in toom te houden;
- tegengaan van verwilderen exoten door bezit van bepaalde exotische dier- en plantensoorten te verbieden.
- opruimen van voedselresten, afsluiten van containers en gebruik van ondergrondse containers;
- minder, anders of niet voeren van onder andere watervogels;
- bouwkundige maatregelen treffen, zoals het dichten van gaten en kieren, mogelijke schuilplaatsen wegnemen en het goed onderhouden van het rioolstelsel;
- natuurlijke vijanden, zoals katten en vossen, vrij baan geven.

7.2.3 Rol van de gemeente

De gemeente heeft als taak de openbare ruimte te beheren. Eventuele overlast van dieren die hier in het wild leven, zoals boerenganzen, bruine ratten, stadsduiven, meeuwen, steenmarters, verwilderde katten en konijnen, dient de gemeente ‘op te lossen’. Het voert te ver om elke mogelijk overlastgevend diersoort en daarvoor beschikbare diervriendelijke oplossingen te bespreken. Hieronder heeft de Dierenbescherming een globaal advies geformuleerd. Voor diergerichte aanbevelingen kan gemeente contact opnemen met de regiokantoren van de Dierenbescherming.

In eerste instantie is het belangrijk dat gemeenten bepalen of de ervaren overlast wel reëel is en door een groot deel van de inwoners ook als overlast gezien wordt. Met andere woorden: is er daadwerkelijk sprake van overlast? Is dat het geval, dan zijn vaak simpele maatregelen al voldoende om dit te minimaliseren. Soms is er één persoon in de omgeving die dieren overmatig voert en kan hij of zij via een gesprek ertoe bewogen worden minder, anders of elders te voeren, waardoor minder dieren zich op een plek concentreren. In Amsterdam geeft de GGD op haar website informatie over het anders voeren van dieren⁸. Op plekken waar veel voedsel is, doordat mensen daar bijvoorbeeld eenden voeren, in de omgeving van een snackbar etensresten laten slingeren of prullenbakken niet goed afgesloten zijn, kan advies over minder voeren en het voorzien van betere prullenbakken of ondergrondse containers overlast verminderen. Overlast van huismuizen, ratten en steenmarters in woningen kan voorkomen worden door ze goed na te lopen op gaten en kieren en deze te dichtten. Aanpassingen aan de leefomgeving, zodat deze minder geschikt is voor bepaalde overlastgevende dieren, kan uitkomst bieden. Gemeenten kunnen hier voorlichting over geven.

Als alle preventieve omgevingsmaatregelen genomen zijn, maar de overlast niet voldoende is weggenomen, dan kan de gemeente overwegen om dieren weg te vangen en te verplaatsen. In het geval van beschermde diersoorten zal hiervoor een ontheffing bij de provincie hetzij evt. het ministerie van LNV aangevraagd moeten worden. Betreft het niet-beschermde diersoorten, zoals boerenganzen in stadsparken, dan is dat niet nodig. Wel is het voor het welzijn van de dieren en ter voorkoming van publieke verontwaardiging belangrijk te zoeken naar een betrouwbare uitvoerder die de dieren onderbrengt op een goede plek. In het geval van boerenganzen en eenden moet men zien te voorkomen dat de populatie weer uitgroeit. Dit kan door de opdracht aan derden te verstrekken om nesten van deze dieren te beheeren en eieren tijdig te behandelen zo dat ze niet uitkomen. Steriliseren van dieren om op die manier de populatie te stabiliseren of af te laten nemen, kan ook een methode zijn om overlast van kleine populaties dieren met weinig instroom en uitstroom (immigratie en emigratie) te beperken. Dit wordt vaak toegepast op verwilderde katten (zie paragraaf 8.2.4). De Dierenbescherming pleit ervoor dat dieren waar mensen overlast van ervaren, op diervriendelijke wijze worden gevangen en verplaatst en preventieve maatregelen worden ingezet om de overlast te voorkomen of beperken.

In uiterste gevallen, kan een gemeente besluiten om dieren die overlast geven te vangen of te doden. In geval van beschermde diersoorten zal de gemeente hiervoor een ontheffing aan moeten vragen. Gaat het om niet beschermde soorten, dan is dit niet nodig. Wel kan het nodig zijn een ontheffing aan te vragen voor het gebruik van bepaalde vangst- of dodingsmethoden.

De Dierenbescherming adviseert vangen en/of doden van dieren op een zo diervriendelijk mogelijke manier te doen en ervoor te zorgen dat andere dieren in de omgeving hiervan geen schade ondervinden.

AANBEVELING 26

De gemeente voorziet, eventueel in samenwerking met de Dierenbescherming, inwoners van informatie over dieren in hun omgeving. Zo kan acceptatie van dieren rondom de woningen worden vergroot en door preventief handelen worden voorkomen dat mensen overlast ervaren.

AANBEVELING 27

De gemeente overlegt met de Dierenbescherming over alternatieve methoden, in plaats van doden van dieren, voor het voorkomen van schade en verkeersongevallen binnen de gemeente.

AANBEVELING 28

De gemeente geeft informatie aan burgers over diervriendelijke manieren van schade beperken en legt daarbij de nadruk op diervriendelijke en preventieve maatregelen.

7.3 Verwilderde katten

7.3.1 Achtergrond

In Nederland leven zowel in stedelijke als buitengebieden verwilderde katten. Dit zijn katten die buitenshuis leven en geen aanwijsbare eigenaar hebben of niet door een eigenaar worden opgeëist. Het kunnen zowel in het wild geboren of verwilderde huiskatten zijn. De katten zijn angstig voor mensen en leven op plekken waar voedsel te vinden is, zoals woonwijken, campings, restaurants of industrieterreinen. Vaak worden ze gevoerd door mensen uit de buurt. Hoe meer voedsel en nestplekken in een gebied, hoe meer katten er kunnen en zullen leven. Daar waar meer voedsel aanwezig is, zoals op de boerderij, camping, industrieterreinen of in steden, leven ze meestal in groepen (sociaal). In het buitengebied is het voedselaanbod vaak beperkt en leven verwilderde katten meestal alleen (solitair) en in lage dichtheden.

Met name in steden wordt de aanwezigheid van verwilderde katten regelmatig ervaren als overlast. Ze krabben bijvoorbeeld vuilniszakken open en veroorzaken, vooral tijdens de paartijd, geluids- en stankoverlast (door urineren en sproeien). Volgens sommigen richten ze ook schade aan in de natuur, doordat zij op vogels en andere kleine dieren jagen.

7.3.2 Toegepaste methode om overlast te beperken

Het wegvangen en opvangen van zwervkatten is een veel gebruikte methode om overlast te beperken. De opvang van deze katten levert echter vaak problemen op, omdat ze in verwilderde staat zijn en daarom moeilijk tot niet in een huiselijke sfeer gehouden kunnen worden.

Afschot is een methode die twee provincies, Friesland en Utrecht, op basis van de oude Flora- en faunawet nog toepassen in het buitengebied. Dit staan zij toe om schade aan kwetsbare dieren zoals weidevogels te beperken. Of dit het gewenste effect heeft is niet bekend. Wel is duidelijk dat in de overige provincies waar dit afschot niet plaatsvindt er geen extra grote problemen zijn, ten opzichte van de provincies waar afschot wel mogelijk is.

7.3.3 Visie Dierenbescherming

De Dierenbescherming zet zich in voor een aanpak die uitgaat van de erkenning van de intrinsieke waarde van katten en heeft haar beleid gericht op preventieve maatregelen om overlast te voorkomen. Een diervriendelijke en effectieve manier van populatiebeheer zoals de TNR-methode binnen de bebouwde kom en het chippen van katten valt daar onder. Als dieren een chip hebben, zullen zij eerder bij hun eigenaar terugkomen nadat ze zijn vermist of ergens worden gevonden en dit voorkomt dat de katten verwilderen. Het is ook daarom van belang dat eigenaren informatie krijgen over het belang van chippen.

TNR-methode

Voor het oplossen of voorkomen van problemen ten aanzien van verwilde katten binnen de bebouwde kom kan de zogenaamde TNR-methode worden ingezet. Hierbij worden katten gevangen (Trap), gecastreerd of gesteriliseerd (Neuter) en weer teruggezet (Return). De katten worden gevangen met speciale vangkooien. Dat gebeurt met gerichte acties, waarbij zo veel mogelijk katten in één keer worden gevangen. Buurtbewoners worden gevraagd de zwervkatten in deze periode niet te voeren en hun eigen kat binnen te houden of te onderscheiden met een halsbandje. De gecastreerde of gesteriliseerde katten worden bij voorkeur weer teruggeplaatst in hun oude leefomgeving. Teruggeplaatste dieren veroorzaken veel minder overlast, doordat ze gecastreerd zijn (geen sproeien, vechten en krijzen meer).

Uiteindelijk wordt de groep steeds kleiner, mits instroom van nieuwe dieren beperkt wordt door voldoende voorlichting aan omwonenden over chippen en steriliseren, en zal door natuurlijk verloop uitsterven. Volwassen katten die nog niet erg lang op straat hebben geleefd en redelijk tam zijn, kunnen worden gesocialiseerd, maar uitsluitend wanneer terugplaatsen of plaatsen in een andere leefomgeving niet mogelijk is. Dieren die (opnieuw) zijn gesocialiseerd, kunnen in een huiselijke omgeving worden ondergebracht of op een boerderij, camping of recreatiepark.

7.3.4 Rol van de gemeente

Omdat verwilde katten in stedelijk gebied in eerste instantie worden gezien als een zwervend aangetroffen dier met een vermeende eigenaar is de gemeente wettelijk verplicht ze 14 dagen op te vangen. Binnen deze termijn kan vaak al worden vastgesteld of het om een verwilde kat gaat en of het dier nog kan worden gesocialiseerd. Wanneer dit niet het geval is, wordt de kat gecastreerd of gesteriliseerd en teruggezet. Aangezien de kat wel onder de verantwoordelijkheid van de gemeente valt, is het logisch dat zij ook een bijdrage levert aan het castreren of steriliseren van de kat.

De gemeente kan bijdragen aan een preventieve aanpak door voorlichting te geven over het chippen en steriliseren van katten (zie 4.2.1). Een gemeente zoals Rotterdam stimuleert chippen actief, door jaarlijks in samenwerking met de Dierenbescherming een chipactie te houden⁹.

AANBEVELING 29

De gemeente biedt financiële ondersteuning aan de TNR-methode in het kader van haar wettelijke taak ten aanzien van zwervend aangetroffen dieren.

7.4 Hengelen

In Nederland is hengelen op veel zoet- en zoutwatervissen toegestaan en gebruikelijk. Het merendeel van de mensen vist op zoetwatervissen en de meeste worden na vangst teruggeplaatst. Bijna alle vissoorten vallen onder de Visserijwet 1963. Een enkele zeldzame soort valt onder de Wet natuurbescherming en hier mag niet op worden gevestigd. Nederland kent ongeveer 70 zoetwatervissoorten, waarvan 48 inheems. Voor de Nederlandse kust leven ongeveer 128 soorten vissen.

9 www.rotterdam.nl/nieuws/chip-uw-kat-gratis/

7.4.1 Wetgeving

Om te mogen vissen in binnenwateren die zijn opgenomen in de Nederlandse lijst Viswateren moet men in bezit zijn van de VISpas. Met de aanschaf van deze VISpas is men direct lid van een hengelsportvereniging. Veel gemeenten hebben als visrechthebbers hun visrecht (van delen van hun wateren) verhuurd aan deze hengelsportverenigingen. Over het algemeen kan men met de VISpas met twee hengels en alle toegestane aassoorten vissen. Het is niet toegestaan om met levende visjes, zoogdieren, reptielen of amfibieën als aas te gebruiken.

Jongeren onder de 14 jaar mogen onder begeleiding van een met VISpas, vissen met 1 hengel. Kinderen onder de 14 jaar die met meer dan 1 hengel vissen, of zonder begeleiding, hebben een Jeugd VISpas nodig. Voor de sportvissers die geen lid willen zijn van een hengelsportvereniging is er de Kleine VISpas. Hiermee mag met één hengel en een beperkt aantal aassoorten in een beperkt aantal wateren (volgens de Kleine Lijst van Viswateren) worden gevestigd.

Elke gevangen vis valt onder de beschikkingsmacht van de mens. Daarom is de Wet dieren van kracht vanaf het moment dat een vis wordt gevangen. De zorgplicht volgens de wet is dan ook van toepassing en het is verboden om zonder redelijk doel bij een vis pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen. Om hier aan te voldoen is het belangrijk dat hengelaars die vissen tijdelijk bewaren, dit doen in een daarvoor geschikt leefnet, in het water, tot het moment van vrijlaten. Vissen die ter consumptie meegenomen worden, dienen direct, via een goed gerichte klap op de kop gedood te worden.

7.4.2 Visie Dierenbescherming

De opvatting dat vissen koudbloedige dieren zijn en daardoor gevoelloos, is beslist onjuist. Vissen zijn gewervelde dieren. Wetenschappers zijn het erover eens dat de bouw en de werking van zintuigen van vissen zijn te vergelijken met die van andere gewervelde dieren. Vissen voelen bij vangst en verwonding niet alleen pijn, maar ervaren ook angst en stress. Bovendien onthouden zij pijn en angst. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat een karper, na eenmaal te zijn gevangen, een volgende keer de haak ontwijkt. Hengelaars zetten de meeste vissen die ze vangen terug. Daarmee zou men kunnen zeggen dat het hengelen slechts tijdelijk ongerief zou geven aan vissen. Echter, uit wetenschappelijke studies blijkt dat gemiddeld 18% van de gevangen vis sterft ondanks dat de hengelaar de bedoeling had het dier 'levend' terug te zetten.

Vissen die met behulp van een hengel worden opgevestigd ondervinden veel leed. Vaak sterven zij vervolgens een langzame en pijnlijke dood. Ook andere dieren dan vissen ondervinden leed als gevolg van hengelen. Hieronder worden de meest voorkomende problemen door hengelen beschreven:

- hengels en lijnen breken af en hierdoor blijven vissen rondzwemmen met een haak of stuk lijn aan zich;
- verkeerde haken of verkeerde bevestiging ervan zorgen ervoor dat vissen de haak inslikken;
- de haak wordt vaak ruw en ondeskundig verwijderd, waardoor pijn en wonden ontstaan en de vis later toch nog sterft;
- het gebruik van levende vis als aas, dat is verboden, vindt nog steeds plaats. Hierdoor brengt hengelen ook leed met zich mee voor de vis die als aas wordt gebruikt;
- het 'drillen' van de vis is het systeem van een klein stukje ophalen, weer laten gaan, weer een stukje ophalen enzovoort. Dit veroorzaakt veel angst en stress bij de vis;
- vissen worden vaak met droge handen uit het water gehaald, waardoor de slijmhuide wordt aangetast. Voor vissen staat dit gelijk aan het afkruisen van huid. Dit veroor-

zaakt veel pijn en leidt vaak tot de dood van het dier. De slijmhuide is bovendien een belangrijke barrière tegen ziektekiemen;

- vissen worden met name bij wedstrijden in (te kleine) leefnetten bewaard, om later op te meten of te wegen. Vissen die willen ontsnappen verwonden zich, lijden pijn en ervaren angst;
- vissen die worden meegenomen voor de consumptie, worden vaak niet kundig gedood;
- het gebruik van lood kan leiden tot loodvergiftiging bij watervogels die de stukjes lood opeten in plaats van steentjes;
- veel vogels sterven een ellendige dood, omdat zij verstrikt raken in losgeraakte of verloren visdraad of omdat zij een vishaak inslikken.

De Dierenbescherming is van mening dat hengelen en viswedstrijden als een vorm van niet noodzakelijke plezierjacht gezien moet worden en is tegen hengelen. Vissen moeten zo veel mogelijk met rust worden gelaten, zodat de natuur gewoon haar gang kan gaan. Kinderen zou van jongs af aan respect voor dieren en natuur moeten worden bijgebracht en hengelen moet niet worden gestimuleerd, ook niet in het kader van voorlichting of educatie.

7.4.3 Rol van de gemeente

De hengelsport is door de Rijksoverheid in de Visserijwet geregeld. Dit heeft tot gevolg dat de gemeente geen nadere regels ten aanzien van hengelen kan stellen. Wel kan de gemeente bij het afgeven van een vergunning voor een vis-evenement aan deze vergunning voorwaarden verbinden of de vergunning weigeren. Als de gemeente eigenaar is van water of oevers, kan zij het hengelen in dat water of vanaf die oever verbieden of onder bepaalde voorwaarden toestaan. Ook kan zij een overeenkomst van visrecht met een hengelsportvereniging niet verlengen. Dit moet volgens de Visserijwet uiterlijk 8 maanden voor het eind van de overeenkomst worden aangegeven.

De gemeente kan in het kader van natuur- en milieueducatie in samenwerking met natuur- en dierenbeschermingsorganisaties voorlichting geven over het onderwaterleven. De Dierenbescherming pleit ervoor dat deze educatie op dusdanige wijze wordt gedaan dat vissen niet worden opgevist of op andere wijze worden verstoord.

AANBEVELING 30

De gemeente verpacht geen (vis)water aan hengelsportverenigingen.

AANBEVELING 31

De gemeente geeft samen met natuur- en dierenbeschermingsorganisaties voorlichting over de leefwijze en het gedrag van vissen, zonder ze daarbij op te vissen of op andere wijze te verstoren.

8. IN HET WILD LEVENDE DIEREN: RUIMTELIJKE INGREPEN

In iedere gemeente, zelfs binnen de bebouwde kom, vinden we een groot aantal dieren in het wild. Deze dieren dragen bij aan een levendige en groene gemeente en dit is een reden om hun aanwezigheid te bevorderen. Niet door het uitzetten van nieuwe dieren of het geven van voedsel (uitgezonderd extreme omstandigheden zoals een zeer strenge winter), maar juist door indirecte maatregelen zoals aanleg en onderhoud van een diervriendelijke omgeving.

Iedere diersoort stelt specifieke eisen aan zijn leefomgeving. Er zijn soorten die hun hele leven doorbrengen in bossen en struwelen. Andere dieren gebruiken deze alleen om in te broeden en langs te trekken, maar zoeken hun voedsel in open gebieden. Weer andere dieren zijn te vinden bij grazige vegetaties, bij water, of voelen zich bijzonder goed in en bij gebouwen.

In de praktijk komen veel dieren in een stad of dorp regelmatig in het nauw door nieuwe bedrijfsvestiging, woningbouw, sloop, wegaanleg en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. In dit geval hebben ruimtelijke ingrepen een negatief effect op de dieren die op de betreffende locatie leven.

Ruimtelijke ingrepen kunnen echter ook worden gedaan met als doel de leefomstandigheden van dieren te verbeteren en hebben zo op termijn een positief effect op de diersoort.

8.1 Wetgeving

De centrale overheid heeft een vrij gedetailleerde brochure opgesteld over soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Hierin staat beschreven welke stappen doorlopen moeten worden in geval er bijvoorbeeld bouwplannen zijn of wanneer men bestendig onderhoud wil plegen in de openbare ruimte¹⁰. De gemeente speelt een grote rol bij de omgevingsvergunningverlening, maar ook tijdens het onderhoud van de openbare ruimte.

8.2 Rol van de gemeente

Wanneer de gemeente plannen ontwikkelt voor ruimtelijke ingrepen of voornemens is werkzaamheden uit te voeren, is het belangrijk dat vooraf goed wordt beoordeeld of er mogelijk nadelige consequenties voor beschermde inheemse soorten zijn. De gemeente is als initiatiefnemer zelf verantwoordelijk óf zij draagt verantwoording voor het beoordelen van omgevingsvergunningaanvragen.

Tijdens de uitwerking van de plannen of bij het plannen van werkzaamheden moet de gemeente het volgende in kaart (laten) brengen:

- Welke beschermde dieren- en plantensoorten komen in of nabij het plangebied voor?
- Leidt het realiseren van het plan of de uitvoering van geplande werkzaamheden tot handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming?

10 www.omgevingsweb.nl/cms/files/2017-01/soortenbescherming-bij-ruimtelijke-ingrepen-1.3-15122016.pdf

- Kunnen het plan of de voorgenomen werkzaamheden zodanig aangepast worden, dat dergelijke handelingen niet of in mindere mate gepleegd worden?
- Is ontheffing van verbodsbepalingen vereist om de plannen te kunnen uitvoeren en de werkzaamheden te verrichten?

Bovenstaande punten zijn van belang bij het opstellen van gemeentelijke plannen en het verlenen van vergunningen voor activiteiten, zoals ontwikkeling van bouwlocaties, aanleg van wegen, kappen van bospercelen en natuurontwikkelingsprojecten. Het is van belang dat een inventarisatie wordt gedaan door een persoon of organisatie die capabel is en verstand heeft van het ontwerp.

Voor wat betreft het eerste punt: 'Welke beschermde dieren en plantensoorten komen in en nabij het plangebied voor?' is het belangrijk dat de gemeente goed veldonderzoek laat verrichten naar de aanwezigheid van dieren. De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) van het natuurloket¹¹ kan een hulpmiddel zijn als voorbereiding op het veldonderzoek. Op deze internetpagina kan de gemeente inzicht krijgen in de aanwezigheid van beschermde soorten. Per vierkante kilometer wordt aangegeven of er beschermde soorten voorkomen. Ook staat er informatie over de wettelijke bepalingen waaronder deze dieren en planten vallen, zoals met name de Wet natuurbescherming.

Een ander hulpmiddel is de soortendatabase van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit¹². Deze database bevat beknopte informatie over de formele status van soorten die in Nederland in het wild voorkomen of voor zouden kunnen komen en mogelijke vrijstellingen. Tevens bevat de database beknopte biologische informatie over soorten, zoals de Latijnse naam, populatiegegevens etc.

De gemeente is verplicht zich te houden aan de natuurwetgeving. Ook al heeft zij toestemming gekregen voor een project, dan kan het verstekkende gevolgen hebben wanneer de gemeente niet heeft voldaan aan de eisen van de natuurwetgeving of geen of onvoldoende rekening heeft gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten. Er kan dan bezwaar worden aangetekend en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) of de rechter kan besluiten tot het stilleggen van een reeds gestart project. Ook kan het leiden tot een herstelverplichting en een boete. Daarnaast wordt bij strafvervolgning gekeken naar strafverzwarende omstandigheden, zoals de kans op herhaling, de kwetsbaarheid van het gebied en de mate waarin de soort wordt bedreigd.

Om bij ruimtelijke ingrepen meer rekening te houden met de flora en fauna kan men compenserende of mitigerende maatregelen treffen. In sommige gevallen is dit zelfs verplicht. Op www.vleermuizenindestad.nl is een overzicht van dit soort maatregelen te vinden die voor vleermuizen getroffen kunnen worden.

AANBEVELING 32

De gemeente zorgt ervoor dat diegenen die ruimtelijke ingrepen doen of hierbij betrokken zijn, goed op de hoogte zijn van de geldende gedragscode en volgens deze code werken. Een regelmatige evaluatie en controle in het veld maken hier onderdeel van uit.

AANBEVELING 33

De gemeente treft bij ruimtelijke ingrepen zo veel mogelijk compenserende en/of mitigerende maatregelen, waardoor schade aan flora en fauna verder worden beperkt.

¹¹ www.ndff.nl/

¹² minez.nederlandsesoorten.nl/soorten

8.2.1 Bevordering van het dierenwelzijn

Een bestemmingsplan geeft voorschriften over het gebruik van de grond en de gebouwen die erop staan of komen. In het bestemmingsplan legt de gemeente vast wat de bestemming van de grond is. Zo geeft het plan bijvoorbeeld aan waar woningen mogen staan, wat groengebied is en welk stuk grond bestemd is voor winkels. De gemeente moet bij het opstellen van een bestemmingsplan alle relevante belangen inventariseren en deze tegen elkaar afwegen. Ze is bij het maken van een bestemmingsplan ook verplicht een onderzoek te (laten) doen om alle belangen in beeld te brengen. De bescherming van dieren die in het plangebied voorkomen, moet bij de inventarisatie en afweging van de belangen aan de orde komen. Dit betekent dat het college van B&W in het kader van het opstellen van elk bestemmingsplan onderzoek moet (laten) verrichten naar de aanwezigheid van beschermde soorten en de mate waarin door het voorgenomen plan het leefgebied van deze soorten wordt aangetast. Is er sprake van beschermde soorten en wordt hun leefgebied aangetast, dan dient naar alternatieven te worden gezocht.

AANBEVELING 34

De gemeente besteedt in haar bestemmingsplan aandacht aan dierenwelzijn en soortenbescherming.

8.2.2 De kapvergunning

Voor het kappen van bomen is op grond van de Wet natuurbescherming soms een omgevingsvergunning voor de activiteit ‘vellen van een houtopstand’ nodig (voorheen: kapvergunning o.g.v. de Boswet). Deze kan digitaal aangevraagd worden via www.omgevingsloket.nl. De gemeente legt in een bomenverordening vast welke bomen zonder vergunning gekapt mogen worden en voor welke bomen een dergelijke omgevingsvergunning moet worden aangevraagd. De regels zijn dus niet overal hetzelfde. In sommige gemeenten hoeft bijvoorbeeld geen vergunning aangevraagd te worden voor het kappen van fruitbomen of dode bomen. In een bomenverordening kan de gemeente verder nog extra voorwaarden voor een kapvergunning opnemen, zoals een verbod op het kappen van bomen in het broedseizoen.

AANBEVELING 35

De gemeente neemt een artikel op in haar bomenverordening, waarin staat dat het verboden is om in het broedseizoen bomen te kappen.

8.2.3 Verkeersmaatregelen om dieren te beschermen

Gemeenten kunnen als wegbeheerder maatregelen nemen voor de regulering van het verkeer. Dit is vastgelegd in de Wegenverkeerswet (WVW). Bij verkeersbesluiten moet worden aangegeven welke doelstellingen met het besluit worden beoogd. De WVW geeft een opsomming van de belangen die met maatregelen op grond van deze wet kunnen worden nagestreefd. Naast de bescherming van verkeersbelangen (bijvoorbeeld het verzekeren van de veiligheid op de weg en het beschermen van gebruikers en passagiers), kunnen verkeersbesluiten ook leiden tot het voorkomen of beperken van door het verkeer veroorzaakte overlast, hinder of schade en het voorkomen of beperken van door het verkeer veroorzaakte aantasting van het karakter of de functie van objecten of gebieden.

Het beschermen van dieren die door het verkeer worden bedreigd, vormt een belang dat valt onder de eerste situatie. Dit betekent dat gemeenten met het oog op het beschermen van in het wild levende dieren verkeersbesluiten kunnen nemen voor de wegen die door hen worden beheerd. De gemeente kan bijvoorbeeld wegen afsluiten in verband met de paddentrek, hekwerken of tunnels plaatsen of de maximumsnelheid beperken om overstekende dieren te beschermen. Door middel van tunnels en bruggen (ecoducten) kan de gemeente versnipperde natuur weer ontsnipperen zodat dieren zich kunnen verspreiden en naar andere gebieden kunnen trekken. In goten en bij putten kunnen maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat kikkers en padden vast komen te zitten of in straatkolken worden meegevoerd.

AANBEVELING 36

De gemeente neemt in overleg met de Dierenbescherming verkeersmaatregelen op wegen en in goten die door hen worden beheerd met het oog op het beschermen van dieren in het wild.

8.2.4 Baggeren

Een gemeente mag niet zomaar ergens baggeren, maar is verplicht eerst een gedegen onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van beschermde diersoorten om na te gaan of ze een ontheffing aan moet vragen. Bij de voorbereiding van het baggerwerk moet dus rekening worden gehouden met de aanwezige dieren en planten. In samenwerking met een ecooloog kunnen kwetsbare punten op een rij worden gezet. Vervolgens moet de gemeente een plan maken wanneer en hoe het best gebaggerd kan worden afhankelijk van een inventarisatie van de aanwezige fauna.

Een ontheffing is niet nodig als het gaat om regulier beheer, gebruik en onderhoud in een gebied waarin uitsluitend algemene soorten voorkomen. Gaat het om regulier beheer, onderhoud of gebruik en komen er andere dan uitsluitend algemene soorten voor, dan hoeft men ook geen ontheffing aan te vragen als er gewerkt wordt volgens een door het ministerie (RVO.nl) goedgekeurde gedragscode.

Wanneer de gemeente baggerwerkzaamheden uitvoert, kunnen die het beste plaatsvinden in september of oktober, omdat dit een periode is tussen de voortplanting en winterrust van vissen en amfibieën in. Het is belangrijk om gefaseerd en gericht te baggeren, zodat dieren kunnen wennen en rustig naar een andere plek kunnen gaan. Ook is het belangrijk er rekening mee te houden dat dieren ontsnappingsmogelijkheden moeten hebben. Vissen kunnen eventueel worden teruggezet of verplaatst en er dient rekening te worden gehouden met de weersomstandigheden. Dit laatste heeft met name betrekking op de temperatuur van het water. Als die te hoog of te laag is, dan is extra voorzorg noodzakelijk. Bij een te lage temperatuur raken vissen en amfibieën inactief waardoor zij niet meer kunnen vluchten. Bij een te hoge temperatuur kan zuurstofloosheid van het water ontstaan.

AANBEVELING 37

Als de gemeente een opdracht geeft tot het droogleggen of uitbaggeren van een sloot, verplicht zij de baggeraar contractueel om preventieve maatregelen te nemen die leed ten aanzien van vissen en andere dieren in de sloot voorkomen.

8.2.5 Bescherming van flora en fauna in openbaar groen

Als beheerder van parken, plantsoenen en overig openbaar groen kan een gemeente ook allerlei maatregelen nemen ter bescherming van de dieren die in deze gebieden leven. Er kan gedacht worden aan allerlei praktische maatregelen, zoals de keuze om bij het bestrijden van onkruid geen chemische middelen te kiezen, maar middelen die niet schadelijk zijn voor dieren.

Een andere maatregel is om in plaats van een hoge beschoeiing aflopende oevers te creëren, zodat amfibieën en watervogels gemakkelijk in en uit het water kunnen komen. Bloeiende oevers en wegranden geven een thuis aan veel soorten insecten en dat trekt weer allerlei vogels. Men kan de aanwezigheid bevorderen van insecten en slakken etende dieren, zoals egels. Met dit soort maatregelen wordt dus juist flora en fauna in stand gehouden en gestimuleerd en wordt het beheer van het gemeentelijk groen afgestemd op natuurontwikkeling en op de bescherming van de dieren en hun leefgebieden.

Beheer van openbaar groen kan ook bijdragen aan de vorming van een ecologische infrastructuur tussen de terreinen die uit natuuroogpunt waardevol zijn. Verbindingszones zijn onmisbaar voor de natuur in het stedelijke gebied. Dieren kunnen zich daarlangs verplaatsen naar andere gebieden.

Dergelijke gebiedswisseling is niet alleen voor het overleven van individuele dieren, maar ook voor de instandhouding van de populatie van belang. Voorbeelden van ecologische infrastructuur zijn lintvormige beplantingen, niet gemaaide oeverkanten voor kleine dieren, viaducten en tunnels voor dieren bij drukke verkeerswegen en het laten groeien van bloemen in de bermen, zodat deze voor insecten een verbinding kunnen vormen tussen natuurgebieden.

In een plan (met betrekking tot natuurontwikkeling, groenstructuur en dergelijke) kan de gemeente haar integrale visie voor de langere termijn voor het openbaar groen vastleggen. Een belangrijk onderdeel van zo'n plan is een inventarisatie van de verschillende in de gemeente levende dieren en hun leefgebieden. Op basis van deze inventarisatie kan de natuurwaarde van de verschillende gebieden worden vastgesteld en doelstellingen worden geformuleerd. Bovendien zal het plan maatregelen en voorstellen moeten bevatten om de geformuleerde doelstellingen te realiseren. Voorbeelden van dergelijke voorstellen zijn het zorgen voor ecologische ontwerpen voor nieuwbouwwijken, het aanpassen van groenbeheer en groeninrichting, zodat natuurlijke processen een kans krijgen en bestaande groenvoorzieningen natuurlijker worden.

AANBEVELING 38

De gemeente gebruikt geen gif ter bestrijding van ongewenste kruidengroei en geeft prioriteit aan natuurontwikkeling door bijvoorbeeld de aanleg van bloemrijke bermen, plaatsing van nestkasten of het creëren van ecologische infrastructuur.

AANBEVELING 39

De gemeente legt haar integrale visie op openbaar groen voor de langere termijn vast in bijvoorbeeld een natuurontwikkelingsplan of groenstructuurplan.

8.2.6 Generieke Aanpak Natuur

Wanneer gemeenten, bedrijven of burgers te maken krijgen met de Wet natuurbescherming in het kader van ruimtelijke ingrepen is het vaak een tijdrovende en kostbare klus om rekening te houden met beschermde soorten en hier compenserende of mitigerende maatregelen voor te treffen. Bovendien blijven er tot op heden kansen om soorten beter te

beschermen en effectiever te werk te gaan onbenut doordat verschillende partijen ieder hun eigen ontheffing aanvragen en er weinig tot geen afstemming plaatsvindt. De Generieke Aanpak Natuur (GAN) moet de mogelijkheid bieden om in de toekomst zorgvuldiger om te gaan met ruimtelijke ingrepen, doordat er gebiedsgericht wordt gewerkt met een lange termijn planning. Hierdoor is meer afstemming mogelijk binnen een regio en wordt rekening gehouden met andere gebiedsontwikkelingen die binnen de regio plaatsvinden. De focus ligt op een gunstige staat van instandhouding van soorten en het robuuster maken van populaties, waardoor zij ook tegen een stootje kunnen. Binnen deze aanpak wordt het mogelijk generieke ontheffingen aan te vragen¹³.

Een belangrijk onderdeel binnen de GAN zijn soortenmanagementplannen. Een soortenmanagementplan (SMP) beschrijft hoe een soort (op de lange termijn) wordt beschermd in relatie tot het plan waarvoor ontheffing wordt aangevraagd. Om een SMP op te stellen is een gedegen inventariserend onderzoek nodig naar soorten die voorkomen in het gebied en het (ruimtelijke) gedrag van deze soorten. In het SMP wordt ook rekening gehouden met kansen voor de toekomst en worden potentiële natuurwaarden meegenomen.

De Dierenbescherming staat positief tegenover meer samenhang tussen verschillende projecten, maar benadrukt dat bij elke ingreep ook rekening gehouden dient te worden met het individuele dier. Men dient dus zo te werk te gaan dat dieren niet worden verwond en de kans krijgen zich te verplaatsen. Ook in het kader van de zorgplicht die is vastgelegd binnen de Wet dieren en de Wet natuurbescherming is dit laatste van belang.

AANBEVELING 40

De gemeente streeft ernaar om bij ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen gebiedsgericht te werken en verschillend plannen op elkaar af te stemmen en te werken volgens de Generieke Aanpak Natuur.

13 gebiedsgerichteaanpaknatuur.nl/

9. OVERZICHT AANBEVELINGEN

1. De gemeente stelt diervriendelijk beleid op en legt dit vast in een nota dierenwelzijn.
2. De gemeente heeft een wethouder dierenwelzijn, die verantwoordelijk is voor dierenbeleid en dierenwelzijn waarborgt.
3. De gemeente draagt er zorg voor dat er voldoende ambtelijke capaciteit is om invulling te geven aan de ambities t.a.v. dierenwelzijn.
4. De gemeente maakt goede afspraken met dierenasielen en ambulancediensten over de opvang van dieren en verstrekt een kostendekkende vergoeding. De gemeente gebruikt hiervoor bij voorkeur het door de Dierenbescherming opgestelde 'Basisarrangement Dieren-noodhulp'.
5. De gemeente ziet het vervoer van zieke, gewonde en gevonden dieren als onderdeel van haar verantwoordelijkheden en ondersteunt het werk van de dierenambulance.
6. De gemeente neemt een faciliterende rol in bij het tot stand komen van afspraken tussen hulpdiensten en dierenasielen over de opvang van huisdieren in geval van een (gedwongen) opname, arrestatie of huiselijk geweld.
7. De gemeente verleent een ontheffing aan de dierenambulance voor het medegebruik van bus- en trambanen en voorziet in de benodigde parkeervergunningen.
8. De gemeente neemt in haar rampenplan een passage op over de hulp aan dieren.
9. De gemeente staat het plaatsen van schuilstallen voor weidedieren toe.
10. De gemeente informeert burgers over het belang van chippen van katten en ondersteunt en faciliteert chipacties voor katten.
11. De gemeente hanteert de TNR-methode om de overlast van zwervende katten binnen de bebouwde kom duurzaam terug te dringen.
12. De gemeente zorgt voor voorlichtingsmateriaal en -activiteiten om preventief dierenleed tegen te gaan.
13. De gemeente voegt het signaleren van verminderd dierenwelzijn toe aan het takenpakket van sociale hulpverleners.
14. De gemeente legt in haar minimabeleid of richtlijnen van de Bijzondere bijstand vast dat inwoners met een laag inkomen een regeling kunnen treffen bij onvoorziene noodzakelijke medische kosten voor hun huisdier
15. De gemeente stelt hondenbeleid op, dat betrekking heeft op onder andere voorzieningen voor honden en bijtincidenten. Bij het opstellen van het beleid staat het welzijn van de hond centraal.

16. Indien de gemeente hondenbelasting int, dan gebruikt zij dat ter optimalisatie van de openbare voorzieningen voor honden.
17. De gemeente hanteert een voorkeursbeleid voor circussen zonder dieren.
18. De gemeente maakt het de organisatie van evenementen met dieren, zoals levende kerststallen, struisvogelraces, roofvogelshows en paardenmarkten lastig door via de APV specifiek aanvullende voorwaarden te stellen ten aanzien van dierenwelzijn en algemene veiligheid.
19. Wanneer de gemeente toch een vergunning voor een paardenmarkt wil afgeven, doet zij dit volgens het door de Raad voor Dierenaangelegenheden aangescherpte protocol voor paardenmarkten.
20. Indien de gemeente financiële steun levert aan een dierentuin of -park, dan stelt het een interactieve, toegepaste en moderne educatie van de bezoekers als voorwaarde.
21. De gemeente staat het oprichten en beheren van een kinder- of stadsboerderij of hertenkamp slechts onder bepaalde voorwaarden toe en ziet erop toe dat het welzijn, de gezondheid en lichamelijke integriteit van de dieren zijn gewaarborgd en maakt bij voorkeur gebruik van de intentieovereenkomst voor dierenwelzijn op kinderboerderijen.
22. De gemeente voorkomt met behulp van haar bestemmingsplannen de vestiging of uitbreiding van vee-industrie binnen haar grenzen.
23. De gemeente stimuleert vormen van diervriendelijkere veehouderij door zelf het goede voorbeeld te geven en alleen producten met het Beter Leven kenmerk of biologische producten te gebruiken en te zorgen voor de aanwezigheid van vegetarisch voedsel.
24. De gemeente stelt extra eisen aan de brandveiligheid van stallen, bijvoorbeeld door bebouwingspercentages in plaats van bouwblokgrenzen te hanteren en controleert stallen regelmatig op brandveiligheid. Ook zorgt de gemeente ervoor dat de brandweer is voorbereid op het aanpakken van stalbranden door te zorgen voor voldoende bluswater, regelmatig te oefenen en een aanvalsplan voor stalbranden op te stellen.
25. De gemeente staat jacht op gemeentegronden niet toe.
26. De gemeente voorziet, eventueel in samenwerking met de Dierenbescherming, inwoners van informatie over dieren in hun omgeving. Zo kan acceptatie van dieren rondom de woningen worden vergroot en door preventief handelen worden voorkomen dat mensen overlast ervaren.
27. De gemeente overlegt met de Dierenbescherming over alternatieve methoden, in plaats van doden van dieren, voor het voorkomen van schade en verkeersongevallen binnen de gemeente.
28. De gemeente geeft informatie aan burgers over diervriendelijke manieren van schade beperken en legt daarbij de nadruk op diervriendelijke en preventieve maatregelen.
29. De gemeente biedt financiële ondersteuning aan de TNR-methode in het kader van haar wettelijke taak ten aanzien van zwervend aangetroffen dieren.
30. De gemeente verpacht geen (vis)water aan hengelsportverenigingen.

- 31.** De gemeente geeft samen met natuur- en dierenbeschermingsorganisaties voorlichting over de leefwijze en het gedrag van vissen, zonder ze daarbij op te vissen of op andere wijze te verstoren.
- 32.** De gemeente zorgt ervoor dat diegenen die ruimtelijke ingrepen doen of hierbij betrokken zijn, goed op de hoogte zijn van de geldende gedragscode en volgens deze code werken. Een regelmatige evaluatie en controle in het veld maken hier onderdeel van uit.
- 33.** De gemeente treft bij ruimtelijke ingrepen zo veel mogelijk compenserende en/of mitigerende maatregelen, waardoor schade aan flora en fauna verder worden beperkt.
- 34.** De gemeente besteedt in haar bestemmingsplan aandacht aan dierenwelzijn en soortenbescherming.
- 35.** De gemeente neemt een artikel op in haar bomenverordening, waarin staat dat het verboden is om in het broedseizoen bomen te kappen.
- 36.** De gemeente neemt in overleg met de Dierenbescherming verkeersmaatregelen op wegen en in goten die door hen worden beheerd met het oog op het beschermen van dieren in het wild.
- 37.** Als de gemeente een opdracht geeft tot het droogleggen of uitbaggeren van een sloot, verplicht zij de baggeraar contractueel om preventieve maatregelen te nemen die leed ten aanzien van vissen en andere dieren in de sloot voorkomen.
- 38.** De gemeente gebruikt geen gif ter bestrijding van ongewenste kruidengroei en geeft prioriteit aan natuurontwikkeling door bijvoorbeeld de aanleg van bloemrijke bermen, plaatsing van nestkasten of het creëren van ecologische infrastructuur.
- 39.** De gemeente legt haar integrale visie op openbaar groen voor de langere termijn vast in bijvoorbeeld een natuurontwikkelingsplan of groenstructuurplan.
- 40.** De gemeente streeft ernaar om bij ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen gebiedsgericht te werken en verschillend plannen op elkaar af te stemmen en te werken volgens de Generieke Aanpak Natuur.

Dierenbescherming

Postbus 85980

2508 CR Den Haag

Giro 25685

Bank 1390.58.362

T 088 - 811 30 00

